

Houtplein, Dreef, Fonteinlaan en Zuiderhoutlaan

Inhoud

1	Inleiding.....	2
2	Afbeeldingen Houtplein.....	4
2.1	Richting zuid.....	4
2.2	Richting noord	5
2.3	Richting west	9
2.4	Richting oost.....	10
3	Afbeeldingen Dreef.....	13
3.1	Luchtfoto richting noord oost.....	13
3.2	Richting zuid.....	14
3.3	Richting noord	15
3.4	Richting west	17
3.4.1	Tussen Meester Lottelaan en Hazepaterslaan	17
3.4.2	Overig.....	19
3.5	Richting oost.....	19
4	Afbeeldingen Fonteinlaan.....	20
4.1	Rond Dreefzicht	20
4.2	Tussen Koningin Wilhelminalaan en Meester Lottelaan	23
4.3	Overig.....	25
5	Afbeeldingen Zuiderhoutlaan	28
5.1	Richting zuid.....	28
5.2	Richting noord	29
5.3	Westelijke zijde.....	30
5.4	Oostelijke zijde.....	31
6	Ontwikkeling in plattegronden	32
7	Geschiedenis van het Houtplein.....	34
7.1	Oorsprong van de naam	34
7.2	Ontstaan van het Houtplein	34
7.3	Ontwikkeling van het Houtplein	34
8	Geschiedenis van de Dreef.....	38
8.1	Oorsprong van de naam	38
8.2	Ontstaan van de Dreef.....	38
8.3	Ontwikkeling van de Dreef	39
9	Geschiedenis van de Fonteinlaan.....	41
9.1	Oorsprong van de naam	41

9.2	Ontstaan van de Fonteinlaan.....	41
9.3	Ontwikkeling van de Fonteinlaan	42
9.3.1	Inleiding.....	42
9.3.2	Bebouwing tussen Meester Lottelaan en Koningin Wilhelminalaan	42
9.3.3	Begroeiing, geen begroeiing, Hertenkamp	43
9.3.4	Dreefzicht	43
9.3.5	De Fontein	44
9.3.6	Bochten in de laan.....	44
9.3.7	Verbreiding van de laan	44
9.3.8	Lindenboog.....	45
10	Geschiedenis van de Zuiderhoutlaan	45
10.1	Oorsprong van de naam.....	45
10.2	Ontstaan van de Zuiderhoutlaan	45
10.3	Ontwikkeling van de Zuiderhoutlaan	46
11	Bibliografie uitgebreid	48

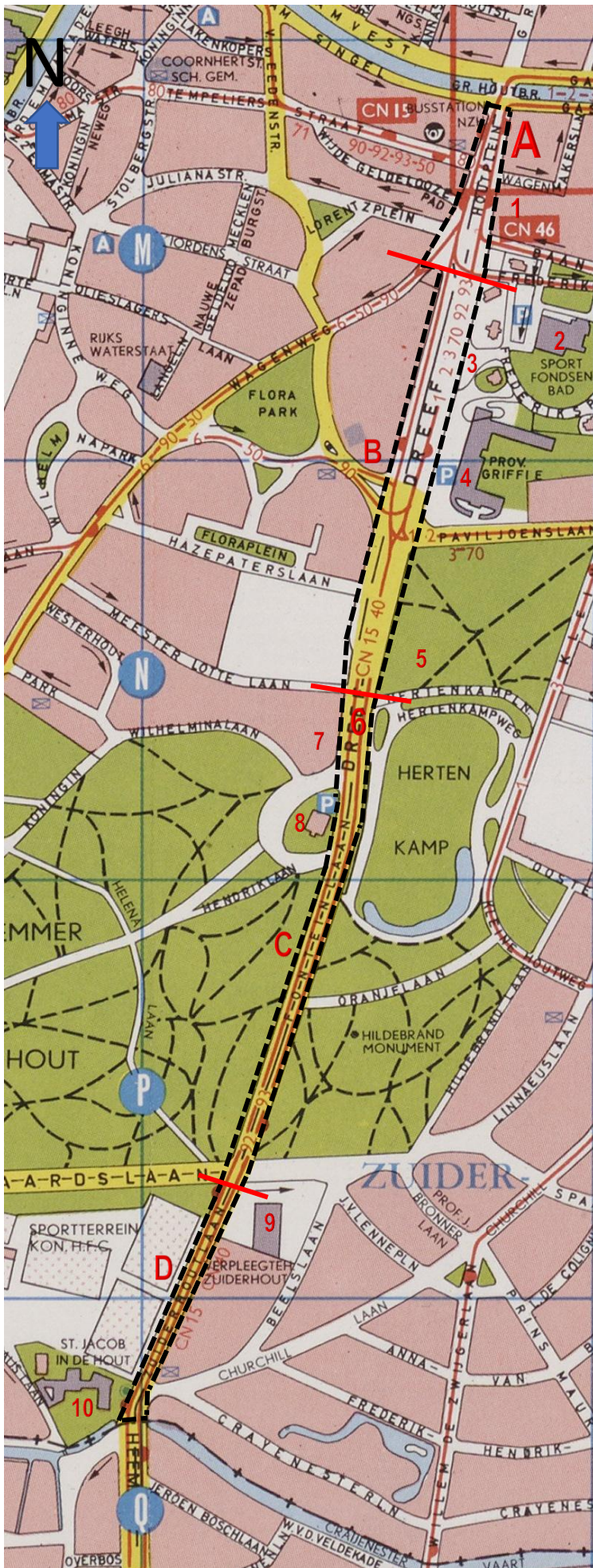
1 Inleiding

Houtplein, Dreef, Fonteinlaan en Zuiderhoutlaan hebben elk hun eigen ontwikkeling doorgemaakt, maar lopen functioneel en visueel volledig in elkaar over. Zodoende vormt het toch één traject dat van noord naar zuid door het midden van de Haarlemmerhout loopt. Vandaar, dat ik ze hier allemaal bij elkaar behandeld heb.

Bij de Haarlemmerhout en omgeving gaat het in mijn artikelen meer over de open ruimte. Dit in tegenstelling tot de binnenstad, waar het meer specifiek over gebouwen gaat. Het traject Houtplein-Dreef-Fonteinlaan-Zuiderhoutlaan loopt midden door de Haarlemmerhout heen en maakt functioneel en visueel deel uit van dat parkbos. Zodoende wil ik mij in dit artikel meer beperken tot dit traject als ruimte.

In de boekjes Haarlemmerhout 400 jaar (Temminck, et al., 1984) en Koninginnebuurt (Bulte, 2009) wordt veel informatie gegeven over bewoners, bedrijven en instellingen langs het traject. Daar wil ik het dan ook minder over hebben, maar meer over de evolutie/verstening die dit traject heeft doorgemaakt.

Er zijn zeer veel foto's van dit traject te vinden. Om het enigszins overzichtelijk te houden heb ik de foto's per onderdeel van het traject gegroepeerd. Zoveel mogelijk heb ik foto's van de huidige situatie erbij geplaatst.

Noord-Hollands archief ; Uitsnede van kaart NL-HlmNHA_560_2105 ; Falkplan ; 1977 ; Plattegrond van Haarlem. De begrenzing van Houtplein, Dreef, Fonteinlaan en Zuiderhoutlaan wordt op de kaart aangegeven door:

Sectiebegrenzing: —————

- A: sectie Houtplein
- B: sectie Dreef
- C: sectie Fonteinlaan
- D: sectie Zuiderhoutlaan

- 1: Provinciale kantoren
- 2: Frederikspark
- 3: Monument voor de gevallen uit de Tweede Wereldoorlog
- 4: Provinciehuis
- 5: Muziekkoepeel
- 6: Locatie van voormalige fontein, waarnaar Fonteinlaan genoemd is
- 7: voormalige concentratie van horeca voorzieningen
- 8: Horecagelegenheid Dreefzicht
- 9: Revalidatiecentrum Zuiderhout, voorheen buitenplaats Zuiderhout
- 10: Bejaardentehuis Sint Jacob in de Hout, voorheen de buitenplaats Leeuw en Hooft

2 Afbeeldingen Houtplein

2.1 Richting zuid

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31321. Maker: ? Datum: 1900. Houtplein, gezicht richting zuidwest op de ingang van de Wagenweg

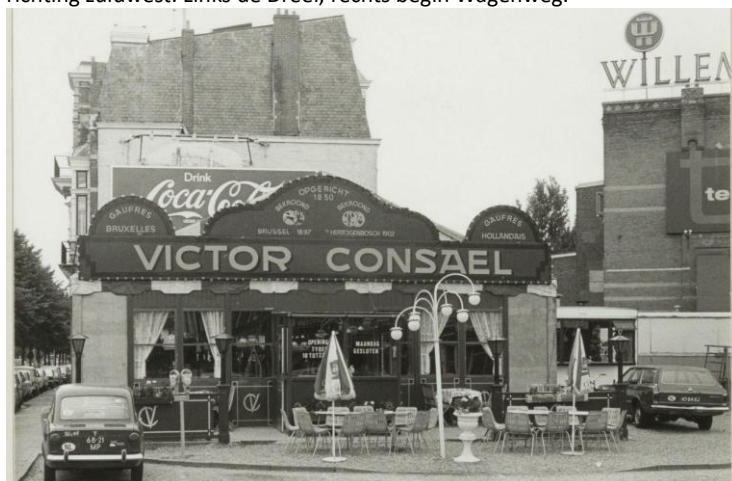
Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, inv.nr. 31471. Maker: P.H. van Vliet. 1935. Gezicht zuidwest Dreef 2 (Stad- en Boschzicht) hoek Wagenweg.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31475. Maker: ? Datum: 1957. Houtplein, gezicht richting zuidwest. Links de Dreef, rechts begin Wagenweg.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31494. Maker: Dienst Openbare Werken Haarlem, Monumentenzorg. Datum: 1963. Houtplein, gezicht richting zuid.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1478 foto's en negatieven van Fotopersbureau De Boer te Haarlem, Inventarisnummer 3939. Maker: C. de Boer. Datum: 1978. Wagenweg hoek Dreef, gezicht richting zuid op de poffertjeskraam van Victor Consael. Gesloopt in 1979.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografische Haarlem, Inventarisnummer 5201. Maker: J. Fielmich. Datum: 12 februari 1989. Houtplein, gezicht richting zuidwest. Links Dreef, rechts Wagenweg

DSC_00039383 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Houtplein bij Tempeliersstraat, gezicht richting zuid. Locatie vergelijkbaar met eerste vier foto's van dit artikel.

DSC_00039397 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Houtplein zuidelijk deel, gezicht richting zuid. Links de Dreef en rechts begin van de Wagenweg. Locatie vergelijkbaar met twee foto's hierboven en tweede foto van dit artikel.

2.2 Richting noord

Haarlem, Noord-Hollands archief, Beeldbank De Boer, Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_04394A00_02. Datum: 1986-1990. Luchtfoto, gezicht richting noord. Links onder de Wagenweg, midden onder de Dreef, in het midden ongeveer het Houtplein met rechts de provinciale kantoren, ABN AMRO Bank en Carlton Square Hotel. Rechts onder het Frederikspark.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41723. Maker: J.P. la Fargue. Datum: 1758-1763. Houtplein, gezicht richting noord. Aan het eind staat de Grote Houtpoort.

DSC_00039384 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Houtplein hoek Tempeliersstraat, gezicht richting noord. Foto vergelijkbaar met afbeelding hierboven

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1334 van Historische Vereniging Haerlem te Haarlem, Inventarisnummer 1019. Maker:? Datum: 1900. Noordzijde Houtplein, gezicht richting noord op de Houtbrug met kommiezenhuisjes en Grote Houtstraat er achter

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1334 van Historische Vereniging Haerlem te Haarlem, Inventarisnummer 2052. Maker:? Datum: 1902-1904. Houtplein ter hoogte van de Tempeliersstraat, gezicht richting noord met paardentram

DSC_00039385 ; AV ; 8-5-2025 ; locatie vergelijkbaar met foto hierboven

DSC_00039396 ; AV ; 8-5-2025 ; locatie vergelijkbaar met foto hierboven

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 1882. Datum: poststempel 1953. Houtplein, gezicht richting noord.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31476. Maker:? Datum: 1957. Houtplein, gezicht Richting noord

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem. Maker: J. Fielmich. Datum: 15 maart 1972. Houtplein, gezicht richting noordnoordwest met duidelijk beeld van de westkant van het plein

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem, Inventarisnummer 3887. Maker: J. Fielmich. Datum: 6 april 1983. Houtplein, gezicht richting noord. Aan de rechterkant de oostwand van het Houtplein, vlak voordat die grotendeels gesloopt werd.

DSC_00039391 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Houtplein bij begin-Dreef, gezicht richting noord. Locatie van foto is vergelijkbaar met die van de vier voorgaande afbeeldingen.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 1888. Maker: uitgever M. Gluckstadt & Munden, Hamburg. Datum:?. Houtplein met paardentram, gezicht richting noordwest

DSC_00039392 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Houtplein hoek Baan, gezicht richting noordwest. Locatie van foto vergelijkbaar met die van hierboven.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31160. Maker:? Datum: 1881. Houtbrug, gezicht richting zuidwest op de hoek Houtplein / Raamsingel met huis "De Kraton".

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1334 van de Historische Vereniging Haerlem te Haarlem, Inventarisnummer 1991. Maker:? Datum: 1899-1901. Gasthuisvest, gezicht richting zuidwest op de hoek Houtplein / Raamsingel. Vergelijk met foto links.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31177. Maker:? Datum: 1944-1946. Houtplein, gezicht richting noordwest op het deel bij de Raamsingel. Tram van de NZH

DSC_00039386 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Houtplein hoek Gasthuissingel, gezicht richting zuidwest. Locatie min of meer vergelijkbaar met de twee bovenstaande afbeeldingen

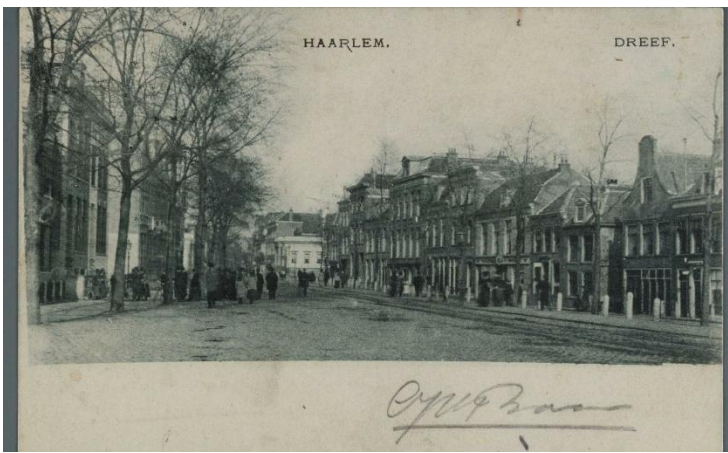
2.4 Richting oost

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1334 van de Historische Vereniging Haerlem te Haarlem, Inventarisnummer 2053. Maker:? Datum: 1899-1901. Houtplein, gezicht richting noord oost op de hoek met de Baan. Hier staat nu een kantoor van de ABN AMRO Bank. Uitsnede.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem. Maker: uitgever F.J. Frölich Haarlem. Datum: rond 1900? Houtplein, gezicht richting noord met de oostwand. Uitsnede

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2190. Datum: poststempel 1902. Houtplein, gezicht richting noordnoord oost

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inv.nr. 32101. Maker: ? Datum: 1957. Houtplein, gezicht noordoost op de laatste dag, dat de elektrische tram nog reed op het Houtplein.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, Beeldbank De Boer, Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_NN029BD01_01. Datum: eind jaren 50 van de 20e eeuw? De trambaan is al weg sinds 1957. Houtplein, gezicht richting noord oost.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van Bedrijf Openbare Werken Haarlem betr. topogr. Haarlem, inv.nr. 4181 Maker: J. Fielmich. Datum: 27 4 1984. Houtplein, oostwand vlak voor sloop

Haarlem, Houtplein bij begin Wagenweg, gezicht richting noordoost. Locatie vergelijkbaar met die van bovenstaande zes afbeeldingen.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem, Inventarisnummer 4076. Maker: J. Fielmich. Datum: 22 december 1984. Houtplein, gezicht richting oost op de bioscoop Lido, vlak voor de sloop. Het interieur had toch wel wat. De zaal had een mooi sterrenplafond

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem, Inventarisnummer 4075. Maker: J. Fielmich. Datum: 22-12-1984. Houtplein, gezicht richting oost, vlak voor de sloop. De gevelsteen is nu aanwezig in ingang van nu ter plekke aanwezig provinciaal kantoor.

DSC_00039388 ; AV ; 8-5-2025 ; Houtplein, gezicht richting oost op ingang van provinciaal kantoor. Locatie vergelijkbaar met twee bovenstaande foto's.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem, Inventarisnummer 5128. Maker: J. Fielmich. Datum: 12 februari 1989. Houtplein, gezicht richting zuid op de nieuwe oostwand. Geheel links staat nog de oude bebouwing op de plek, waar nu het ING kantoor staat.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, Beeldbank De Boer, Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_31306K00_07. Datum: ±1989. Houtplein, gezicht richting noordoost. In het midden het nieuwe ABN AMRO kantoor met links ervan de nieuwe provinciale kantoren. Het kunstwerk van gestapelde telefooncellen staat er nog niet.

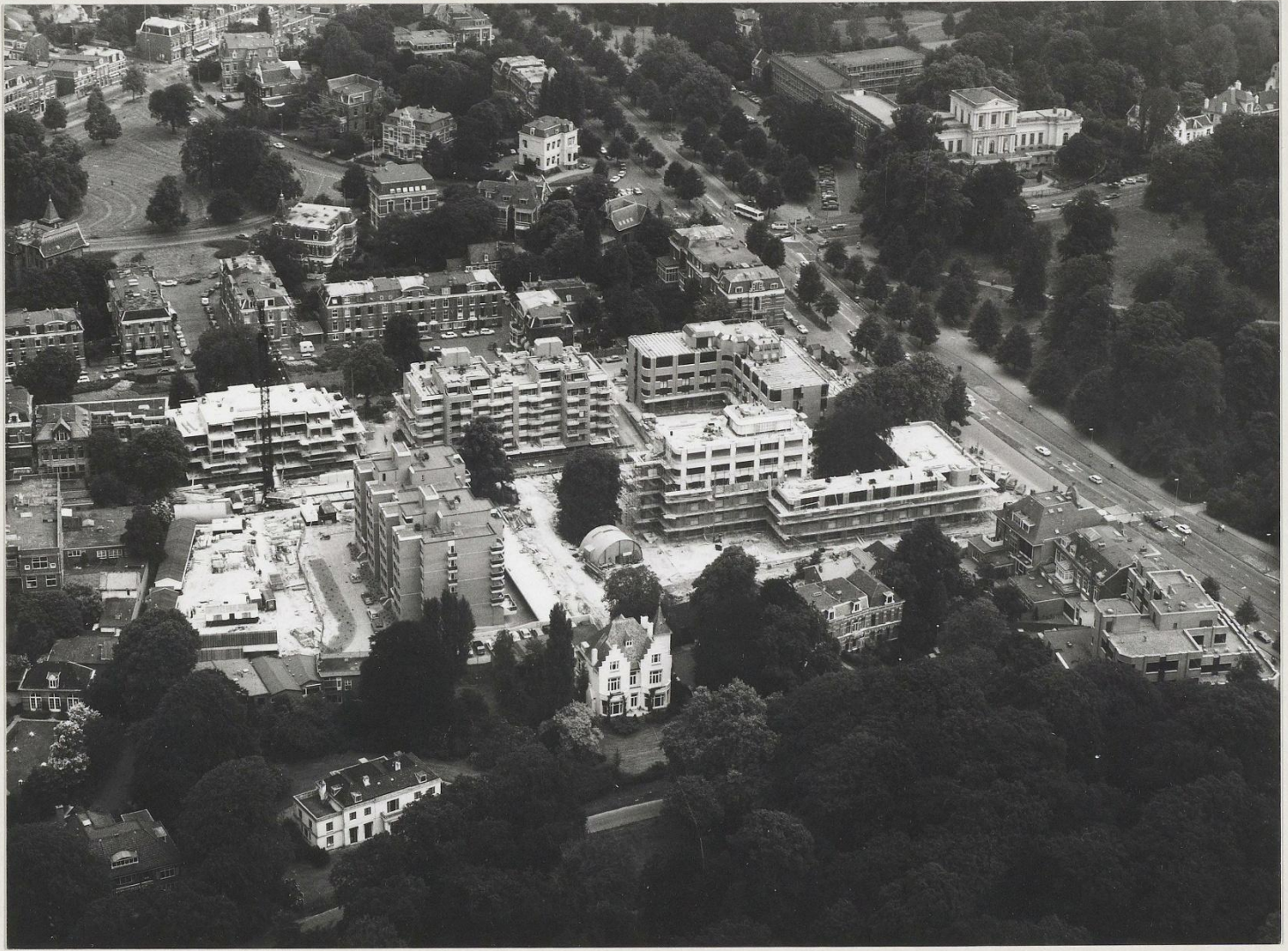
Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem, Inventarisnummer 6294. Maker: J. Fielmich. Datum: 24 augustus 1998. Houtplein, gezicht richting oost op de nieuwe VSB Bank. Nu is het een kantoor van de ING Bank.

DSC_00039387 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Houtplein nabij de hoek met de Raamsingel, gezicht richting zuidzuidoost. Locatie vergelijkbaar met die van foto links en linksboven.

3 Afbeeldingen Dreef

3.1 Luchtfoto richting noord oost

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 26692. Maker: Fotopersbureau de Boer. Datum: 1979. Luchtfoto van het nieuwbouwcomplex rond Hazepaterslaan, Dreef en Meester Lottelaan. Gezicht richting noordoost. Schuin rechtsboven loopt de Dreef. In de rechterbovenhoek ziet men het provinciehuis aan de Paviljoenslaan.

3.2 Richting zuid

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31460. Maker: G.A. Vernout. Datum: 1880. Houtplein, zuidzijde, gezicht richting zuid in de Dreef. Politie!

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31457. Maker: G.A. Vernout. Datum: 1880. Dreef, vlakbij het Houtplein, gezicht richting zuid

DSC_00039399 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Houtplein hoek Baan, gezicht richting zuid op het begin van de Dreef. Locatie vergelijkbaar met die van bovenstaande foto

DSC_00039400 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Dreef, gezicht richting zuid. Locatie vergelijkbaar met die van bovenstaande foto

3.3 Richting noord

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41738. Maker: H. Spilman. Datum: 1778-1783. Dreef, gezicht richting noordnoordoost. Geheel rechts is de Kleine Houtpoort zichtbaar.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 32689. Maker: ? Datum: ±1900. Dreef, ter hoogte van de Paviljoenslaan, gezicht richting noord op een groepje kinderen

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2311. Maker: J.H. Schaefer Amsterdam. Datum: ? Dreef, ongeveer ter hoogte van de Meester Lottelaan, gezicht richting noord. Bollentijd (uitsnede van foto)

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31501. Maker: ? Datum: 1900. Dreef ter hoogte van de Hazepaterslaan, gezicht richting noord met de paardentram

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1334 van de Historische Vereniging Haerlem te Haarlem, Inventarisnummer 2297. Maker: ? Datum: ? Dreef vlakbij de hoek met de Paviljoenslaan, gezicht richting noord

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 1913. Maker: uitgever Rembrandt Utrecht. Datum: ?. Dreef, gezicht richting noord

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 1916. Maker: uitgever F.J. Frölich Haarlem. Datum: ? Dreef, ter hoogte van de Paviljoenslaan, gezicht richting noordnoordoost

DSC_00039403 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Dreef, gezicht richting noord.
Locatie vergelijkbaar met die van bovenstaande afbeelding

DSC_00039402 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Dreef, gezicht richting noord.
Locatie vergelijkbaar met die van bovenstaande afbeelding

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1478 foto's en negatieven van Fotopersbureau De Boer te Haarlem, Inventarisnummer 4119. Maker: C. de Boer. Datum: 4 mei 1949. Herdenkingsbijeenkomst op de Dreef bij monument voor gevallen verzetsmensen in aanwezigheid van burgemeester Cremers.

DSC_00039401 ; AV ; 8-5-2025 ; Haarlem, Dreef, gezicht richting oost op het verzetsmonument, een paar dagen na de kranslegging op 4 mei 2025. Foto uit andere hoek genomen dan bij afbeelding links

3.4 Richting west

3.4.1 Tussen Meester Lottelaan en Hazepaterslaan

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1334 van de Historische Vereniging Haerlem te Haarlem, Inventarisnummer 2012. Maker: Oldenkamp. Datum: 1880. Dreef, gezicht richting west in de Hazepaterslaan geheel rechts.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inv.nr. 1944. Maker: uitgever Anton Bosse. Datum: poststempel 3 augustus 1930. Dreef, gezicht noordwest op bebouwing tussen Meester Lottelaan (net links buiten de foto) en Hazepaterslaan.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem, Inventarisnummer 379. Maker: W.M. Zilver Rupe. Datum: 1969. Dreef, gezicht richting west op nummer 42 een jaar voor de sloop. Geheel links de Meester Lottelaan.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1334 van de Historische Vereniging Haerlem te Haarlem, Inventarisnummer 2011. Maker: Dienst Openbare Werken Gemeente Haarlem, afdeling Monumentenzorg. Datum: Januari 1969. Dreef, gezicht richting zuidwest op Dreef nummer 40 een jaar voor de sloop.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1334 van de Historische Vereniging Haerlem te Haarlem, Inventarisnummer 2010. Maker: Openbare Werken. Datum: januari 1969. Dreef, gezicht richting west op nummer 38 een jaar voor de sloop.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 31482. Maker: ? Datum: 1968. Dreef, gezicht richting noordwest op de bebouwing tussen de Meester Lottelaan en de Hazepaterslaan een paar jaar voor de sloop

DSC_00039406 ; AV ; 14-5-2025 ; Zuidelijk deel van bebouwing tussen Meester Lottelaan (geheel links) en Hazepaterslaan. Locatie komt ongeveer overeen met de eerste twee foto's van de vier voorgaande foto's

DSC_00039405 ; AV ; 14-5-2025 ; noordelijk deel van bebouwing tussen Meester Lottelaan en Hazepaterslaan (geheel rechts). Locatie komt ongeveer overeen met de rechterhelft van bovenstaande foto. Het midden van deze foto komt ongeveer overeen met de foto linksboven.

3.4.2 Overig

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 1909. Maker: uitgever N. J. Bohn Amsterdam. Datum: ? Dreef, gezicht richting noordwest op het noordelijk uiteinde van de Dreef bij het Houtplein.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 1915. Maker: uitgever Jos. Nuss Haarlem. Datum: ? Paardenmarkt op de Dreef. Gezicht richting noordwest

3.5 Richting oost

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 38978. Maker: ? Datum: 1907. De paardentram van de Haarlemsche Tramweg Maatschappij bij het eindpunt in de Haarlemmerhout aan de Dreef. Links de koetsier Pierre J.F. Robeerts, rechts de conducteur P. Brontjes. Het paard heette Witte Piet. Gezicht richting ?

4 Afbeeldingen Fonteinlaan

4.1 Rond Dreefzicht

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 46328. Maker: H. Mauve. Datum: 1862. Fonteinlaan, gezicht richting zuidwest op de Buiten Sociëteit, nu Dreefzicht. Links nog een stukje van de hertenkamp.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24743. Maker: A. Jager. Datum: 1870. Fonteinlaan, gezicht richting zuidwest op de Buitensociëteit, nu Dreefzicht (uitsnede foto)

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 44097. Maker: ? Datum: 1873. Fonteinlaan. Gezicht op de Buitensociëteit, nu Dreefzicht. Gezicht op de noordzijde. Vermoedelijk gezicht richting oost vanaf de noordkant van de Koningin Wilhelminalaan

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografische Haarlem, Inventarisnummer 877. Maker: ? Datum: 1930. Fonteinlaan, gezicht richting west op Fonteinlaan 1 (Dreefzicht)

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem, Inventarisnummer 876. Maker: ? Datum: 1930. Fonteinlaan, gezicht richting noord op Fonteinlaan 1 (Dreefzicht)

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1478 foto's en negatieven van Fotopersbureau De Boer te Haarlem, Inventarisnummer 4855. Maker C. de Boer. Datum: 27 januari 1949. Fonteinlaan, gezicht richting noord-west op Fonteinlaan 1, het herbouwde Dreefzicht.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem, Inventarisnummer 193. Maker: P.M. Zilver Rupe. Datum: 1962. Fonteinlaan, gezicht richting zuidwest op Fonteinlaan 1 (Dreefzicht)

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1336 glasnegatieven en foto's van het Bedrijf Openbare Werken te Haarlem betreffende topografisch Haarlem, Inventarisnummer 2907. Maker: J. Fielmich. Datum: 28 april 1977. Fonteinlaan, gezicht richting zuid. Rechts Fonteinlaan 1 (Dreefzicht)

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24758. Maker: ? Datum: 1970. Fonteinlaan, gezicht Richting noordwest op Fonteinlaan 1 (Dreefzicht)

DSC_00012994 ; AV ; 26-2-2018 ; Dreefzicht is vestiging van La Place van het inmiddels verdwenen V&D. Locatie van foto vergelijkbaar met die van hierboven.

DSC_00015589 ; AV ; 4-6-2018 ; Dreefzicht is vestiging van La Place van het inmiddels verdwenen V&D. Locatie min of meer vergelijkbaar met die van foto hierboven.

DSC_00036150 ; AV ; 13-07-2024 ; Dreefzicht in verbouwing. Kant van de gesloopte moderne uitbreidingen. Gezicht richting oost

DSC_00039233 ; AV ; 17-03-2025 ; Dreefzicht in verbouwing. Gezicht richting zuid

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41392. Maker: H. de Leth. Datum: 1731. Dreef, gezicht naar het zuiden in de Fonteinlaan met de herbergen "Het Wapen van Amsterdam" en "De Ooievaar" (ook wel genoemd "Rustenburg")

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41743. Maker: H. Tavenier. Datum: 1773-1777. Fonteinlaan. Gezicht richting west. Links de ingang van de Wilhelminalaan en rechts daarvan de herberg het Fortuin ook wel Den Hout geheten

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41798. Maker: D. Sluyter. Datum: 1837. Fonteinlaan, zicht richting west. Links de ingang van de Koningin Wilhelminalaan en rechts het Heeren Logement

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24684. Maker: M. N. F. Rotteveel. Datum: 1869-1871. Fonteinlaan, gezicht richting noordwest op Fonteinlaan 3-9 (Hotel van den Berg (Heerenlogement)). Geheel links de Koningin Wilhelminalaan.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 44059. Maker:? Datum: 1873. Fonteinlaan, gezicht richting zuidwest. Geheel links achter de Buitensociëteit. In het midden van de bebouwing Hotel van den Berg. Links daarvan het Heerenlogement op de hoek van de Koningin Wilhelminalaan.

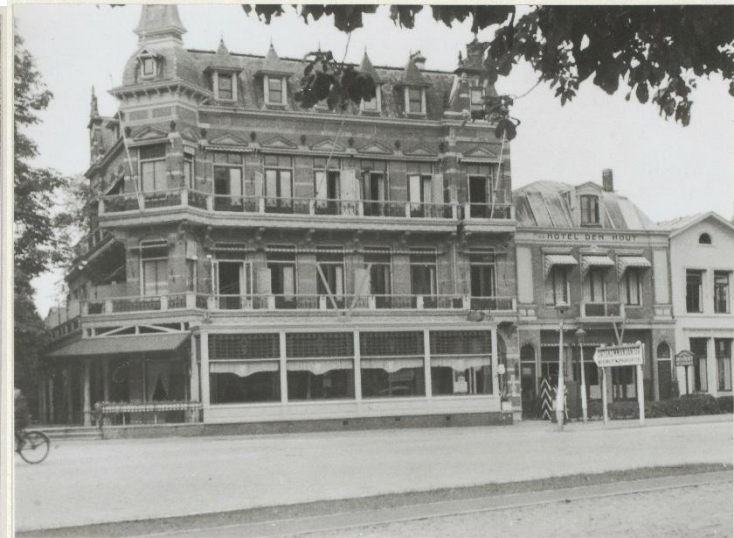
Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24689. Maker:? Datum: 1900. Fonteinlaan, gezicht richting west op hotel café-restaurant "Het Wapen van Amsterdam" op de zuidelijke hoek met de Meester Lottelaan. Nu tehuis Hildebrand.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 3215. Maker:? Datum: post-stempel 1915. Fonteinlaan, gezicht richting noordwest, op de hoek geheel links begint de Koningin Wilhelminalaan. Hotel Roozen, later Den Hout

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1334 van de Historische Vereniging Haerlem te Haarlem, Inventarisnummer 1694. Maker:? Datum: 1924. Fonteinlaan, gezicht richting west op de nummers 5-9 tussen de Meester Lottelaan en de Koningin Wilhelminalaan

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24697. Maker:? Datum: september 1941. Fonteinlaan, gezicht richting west op hotel Den Hout/Hotel Scholten op de hoek van de Kon. Wilhelminalaan links. Het hotel in gebruik als Ortskommandantur

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24706. Maker: Dienst Openbare Werken Gemeente Haarlem, afdeling Monumentenzorg. Datum: 1963. Fonteinlaan, gezicht richting noordwest op Fonteinlaan 3-9

DSC_00039711 ; AV ; 5-6-2025 ; Kantoorpand op de noordelijke hoek Fonteinlaan/Koningin Wilhelminalaan ter plaatse van het vroegere hotel Den Hout. Locatie van foto vergelijkbaar met die van foto's links en boven

4.3 Overig

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24962. Maker: ? Datum: 1900. Fonteinlaan, gezicht richting zuid

DSC_00039416 ; AV ; 14-5-2025 ; Fonteinlaan bij voetgangersoversteekplaats, gezicht richting zuid. Locatie vergelijkbaar met foto links

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, beeldbank De Boer, Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_41905K00_35. Datum : 15-10-1995. 'Lindenbogen', een sierboog van lindebomen tussen fietspad en rijweg aan de Fonteinlaan in Haarlem naar ontwerp van beeldend kunstenaar Sjoerd Buisman op initiatief van de Stichting Millennium. Gezicht richting noord

Zelfde als afbeelding links, maar nu Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_41905K00_36. Op bovenstaande foto een stukje van de boog te herkennen. Het is erg lastig een goede foto van de Lindenboog te maken.

DSC_00039706, DSC_00039707, DSC_00039708 ; AV ; 5-6-2025 ; Fonteinlaan met Lindenboog bij de oversteekplaats voor voetgangers. Gezicht richting noordoost/oost/zuidoost. Het is bijna onmogelijk het goed op de foto te krijgen.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2420. Maker: Uitgever W.H. van Leeuwen Haarlem. Datum: poststempel 1911. Fonteinlaan, gezicht richting noord op Dreefzicht. Goed beeld van het ooit zo informele karakter van de Fonteinlaan

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1094 prentbriefkaarten van Lou Braakman te Haarlem, Inventarisnummer 2423. Maker: Uitgever J. Sleding Amsterdam. Datum: 1950?. Gezicht noord bij Dreefzicht. Geeft een goed beeld van de uit 1931 daterende strakgetrokken Fonteinlaan

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24974. Maker:? Datum: 1900. Fonteinlaan ter hoogte van de noordkant van de hertenkamp. Gezicht richting noord.

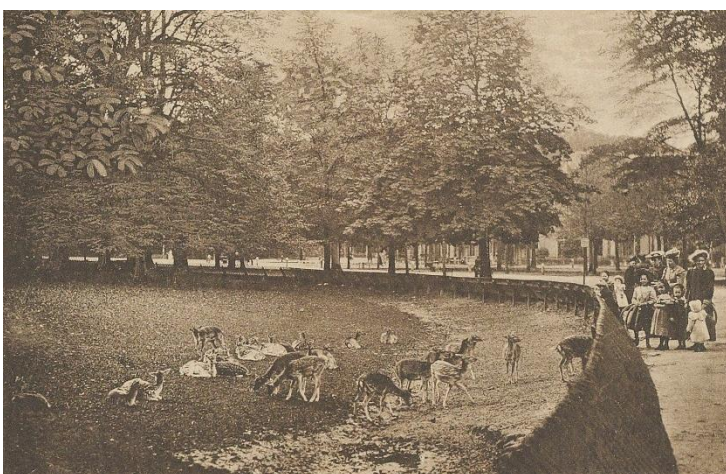
DSC_00039411 ; AV ; 14-5-2025 ; Fonteinlaan bij de noordwesthoek van de hertenkamp, gezicht richting noord. Locatie vergelijkbaar met afbeelding links

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inv.nr. 38692. Maker: Zondagsblad O.H.C. Stadseditie jaargang 1907, blz. 3. Datum: 7 januari 1907. Fonteinlaan ter hoogte van hertenkamp, waarvan men het hek rechts ziet. Gezicht noord op stoomtram Haarlem-Leiden

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 24961. Maker:? Datum: 1910. Fonteinlaan met de fontein, gezicht richting noord. De fontein bevond zich ongeveer halverwege de Meester Lottelaan en de Koningin Wilhelminalaan.

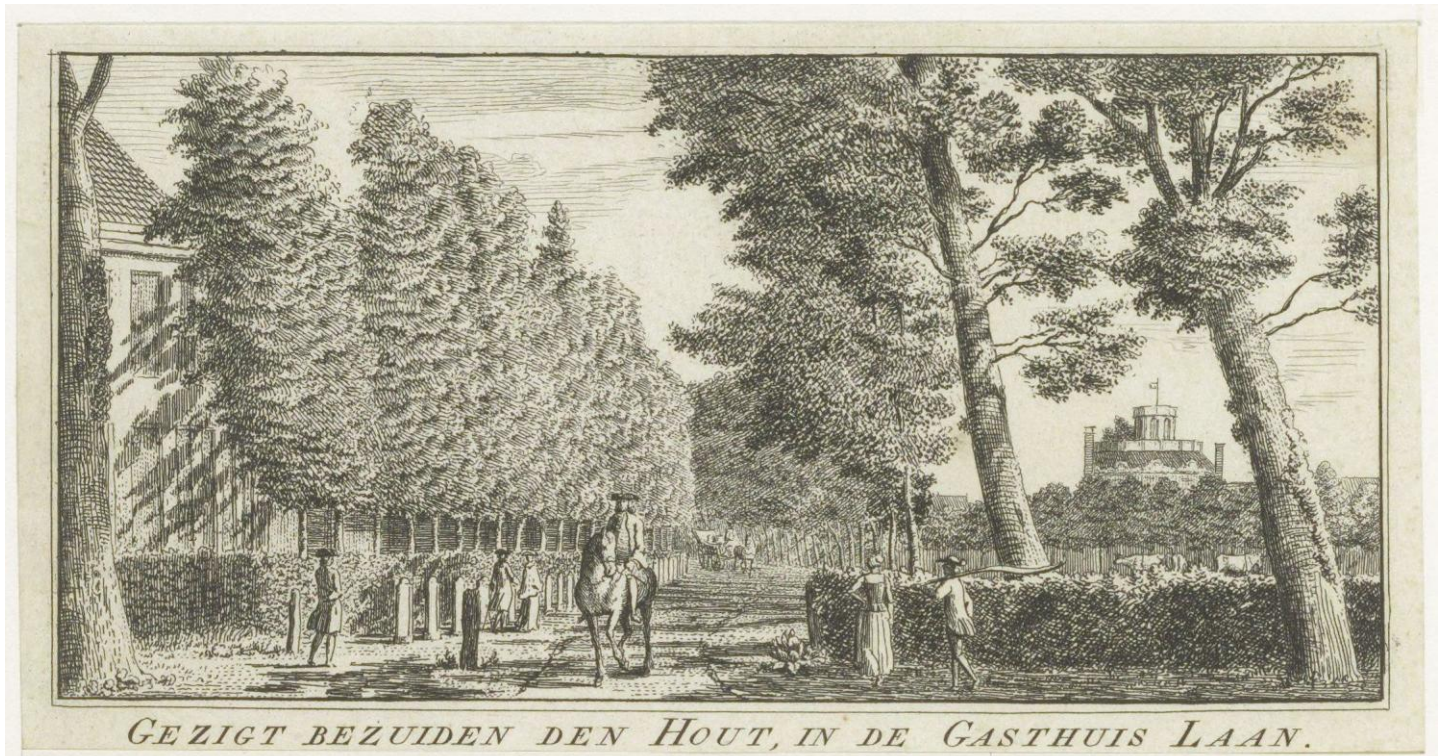
Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1334 van de Historische Vereniging Haerlem te Haarlem, Inventarisnummer 1703. Maker:? Datum: 1919. Fonteinlaan ter hoogte van noordzijde hertenkamp. Gezicht zuidwest.

DSC_00039412 ; AV ; 14-5-2025 ; Haarlem, Fonteinlaan bij noordwesthoek van de hertenkamp, gezicht richting zuidwest. Locatie vergelijkbaar met die van afbeelding links

5 Afbeeldingen Zuiderhoutlaan

5.1 Richting zuid

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 41862. Maker: C. van Noorde. Datum: 1762. Gasthuislaan (nu geheten Zuiderhoutlaan), gezicht richting zuid ter hoogte van Zuiderhout. Geheel links een stukje van het buitenhuis Zuiderhout en rechts in de verte de buitenplaats Leeuwenhoofd (nu Sint Jacob in de Hout)

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1334 van Historische Vereniging Haarlem, Inventarisnummer 1717. Maker: ? Datum: 1869-1871. Zuiderhoutlaan met buitenplaats Zuiderhout. Gezicht richting zuid

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1097 van gemeente Heemstede, Inventarisnummer 5433. Maker: uitgeverij F.J. Frölich. Datum: 1908. landhuis Zuiderhout, gezichtrichting zuid over de Zuiderhoutlaan

DSC_00039417 ; AV ; 14-5-2025 ; Haarlem, Fonteinlaan bij kruising Spanjaardslaan / Zuiderhoutlaan, gezicht richting zuid met inktijk in de Zuiderhoutlaan. Locatie vergelijkbaar met die van de drie bovenstaande afbeeldingen.

5.2 Richting noord

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1097 van gemeente Heemstede, Inventarisnummer 5282. Maker: W&S. Datum: 1920. Zuiderhoutlaan, gezicht richting noord bij de Churchillaan

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1097 van gemeente Heemstede, Inventarisnummer 5281. Maker: Gebroeders van Straaten. Datum: 1920. Zuiderhout, gezicht richting noord vanaf de Blauwe Brug.

DSC_00039418 ; AV ; 14-5-2025 ; Haarlem, Zuiderhoutlaan hoek Churchillaan, gezicht richting noord noord oost. Locatie vergelijkbaar met bovenstaande afbeelding.

DSC_00039420 ; AV ; 14-5-2025 ; Haarlem, Zuiderhoutlaan bij Blauwe Brug en begin van de Heemsteedse Dreef, gezicht richting noord oost. Locatie vergelijkbaar met bovenstaande afbeelding

5.3 Westelijke zijde

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 25301. Maker:? Datum: 22-03-1903. Voetbalwedstrijd Koninklijke HFC tegen het elftal van HBS op het voetbalterrein aan de Spanjaardslaan bij de buitenplaats Zuiderhout. Uitslag 2-0 (voor HFC). Gezicht richting oost op de buitenplaats Zuiderhout op de achtergrond. Geheel links de eerste twee villa's van het park Zuiderhout.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem, Inventarisnummer 42346. Maker: H. Spilman. Datum: 1763. Bronsteeweg, gezicht richting noordwest op de buitenplaats Leeuw en Hooft. In het midden een bruggetje over de Crayensterlaan het. Schuin naar links langs de buitenplaats loopt de Emauslaan. De Zuiderhoutlaan ligt geheel rechts buiten de bebouwing en de afbeelding.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1100 van gemeente Haarlem. Inventarisnummer 25267. Datum: ±1900. Buitenplaats Leeuw en Hooft/ Leeuwenhoofd/ Leeuwenhoofd aan de Emauslaan op de grens van Haarlem en Heemstede. Gezicht richting noord

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, collectie 1097 van gemeente Heemstede, Inventarisnummer 5424. Maker: Uitgever Nauta. Datum: 1930. Bronsteeweg, gezicht richting noordwest op de buitenplaats Leeuw en Hooft op de grens van Haarlem en Heemstede. Geheel links in de verte moet de Emauslaan lopen.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, Beeldbank De Boer, Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_00451L00_01. Datum: 00-06-1978. Uitsnede van luchtfoto Heemstede: Midden bovenin Sint Jacob in de Hout naast de velden van de Koninklijke HFC. Gezicht richting noordoost.

DSC_00015357 ; AV ; 29-5-2018 ; Haarlem, Zuiderhoutlaan, gezicht richting west op het verzorgingstehuis Sint Jacob in de Hout.

5.4 Oostelijke zijde

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, beeldbank De Boer, Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_09307K00_12. Datum: 17-03-1971. Zuiderhoutlaan. Gezicht richting noord. De tweede en derde villa van rechts zijn gesloopt om plaats te maken voor het kantoorgebouw op afbeelding rechts

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, beeldbank De Boer, Inventarisnummer NL-HlmNHA_1478_34501K00. Datum: 5-6-1991. Extérieur kantoorgebouw in aanbouw, Zuiderhoutlaan 4. Zie ook foto links

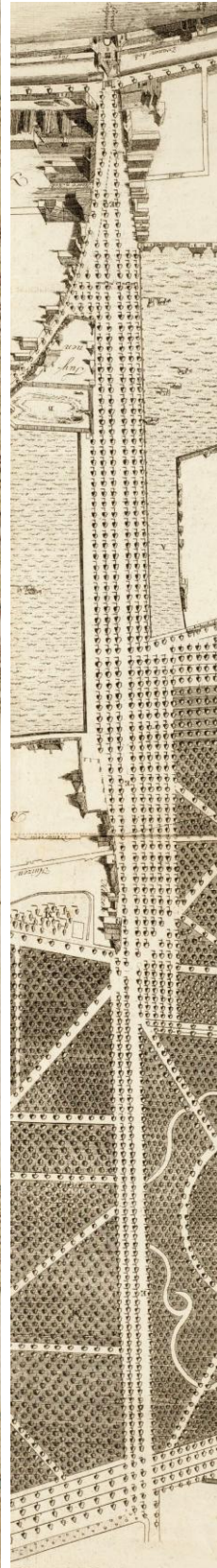
6 Ontwikkeling in plattegronden

Uitsnede A

Uitsnede B

Uitsnede C

Uitsnede D

Uitsnede E

Toelichting Uitsnede A:

Haarlem, Noord-Hollands archief, inventarisnummer: NL-HlmNHA_560_002423, maker: J. van Deventer, 1550 - 1570, kaart van Haarlem en omgeving

Toelichting Uitsnede B:

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1097 van gemeente Heemstede, Inventarisnummer 3036. Maker: B.F. Berckenrode. Datum: 1643. Kaart van de Heerlijkheid Heemstede.

Toelichting Uitsnede C:

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 560 kaarten en kaartboeken van de Provinciale Atlas Noord-Holland, inventarisatienummer 1008, makers: H. Spilman, J. van Varel, datum: 1756-1769. Kaart van de Haarlemmerhout. Uitsnede van de kaart en omgedraaid. Noorden ligt bovenaan.

Toelichting Uitsnede D:

Haarlem, Noord-Hollands archief, Kaart van de Haarlemmerhout met de aangrenzende buitenplaatsen en tuinen, Collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisatienummer 52312 ; makers: G.J. le Fevre de Montigny, C.C. van Hooft; datum: 1799. Uitsnede van kaart en omgedraaid. Noorden ligt bovenaan.

Toelichting Uitsnede E:

Haarlem, Noord-Hollands archief, Kaart Haarlemmerhout naar de laatste aanleg van J.D. Zocher, collectie 1100 van gemeente Haarlem, inventarisatienummer 52113 ; makers: W.C. Van Baarsel, P.N. Tuyn, F.J. Nautz. ; Datum: 1837. Noorden ligt bovenaan.

Haarlem, Noord-Hollands archief, Inventarisnummer: NL-HlmNHA_51000740_G. Maker: N.F. Perk, 1880-1883. Bijgewerkt tot 1882. Uitsnede van de kaart van Haarlem. De grens met Heemstede ligt hier nog bij de Meester Lottelaan. Het deel ten zuiden hiervan is pas in 1927 geannexeerd. Het Houtplein en de Dreef liggen hier rechts op de afbeelding.

Vanaf rond 1560 is de ontwikkeling van het gehele traject in plattegronden goed te volgen.

7 Geschiedenis van het Houtplein

7.1 Oorsprong van de naam

De naam Houtplein dateert pas van begin 1953. Voordien heette het gewoon Plein. Op verzoek van de bewoners van het Plein heeft B&W van Haarlem op 27 januari 1953 de naam in Houtplein veranderd. De oorspronkelijke naam Plein kwam geregeld voor t.b.v. een open ruimte net buiten de stadspoort. Mogelijk heeft het een nog veel oudere naam gehad : “der Tempelen kerckhoff ofte Sint Janskerckhoff... an die Groote Houtpoort”.

7.2 Ontstaan van het Houtplein

In de literatuur kom je nergens tegen, wanneer het Houtplein ontstaan is. Maar met enig denkwerk kom je toch heel ver. Het is in ieder geval duidelijk, dat de westkant van het Houtplein onderdeel was van de oeroude landroute Den Haag-Haarlem-Alkmaar. Om in Haarlem wat preciezer te zijn: Wagenweg-Houtplein-Grote Houtstraat-Gierstraat-Koningstraat-Grote Markt-Barteljorisstraat-Kruisstraat-Kruisweg-Schoterweg-Rijksstraatweg. Ook is bekend, dat het Houtplein een plein was, dat heel erg typisch was voor een plein, dat net buiten een grote stadspoort gelegen was.

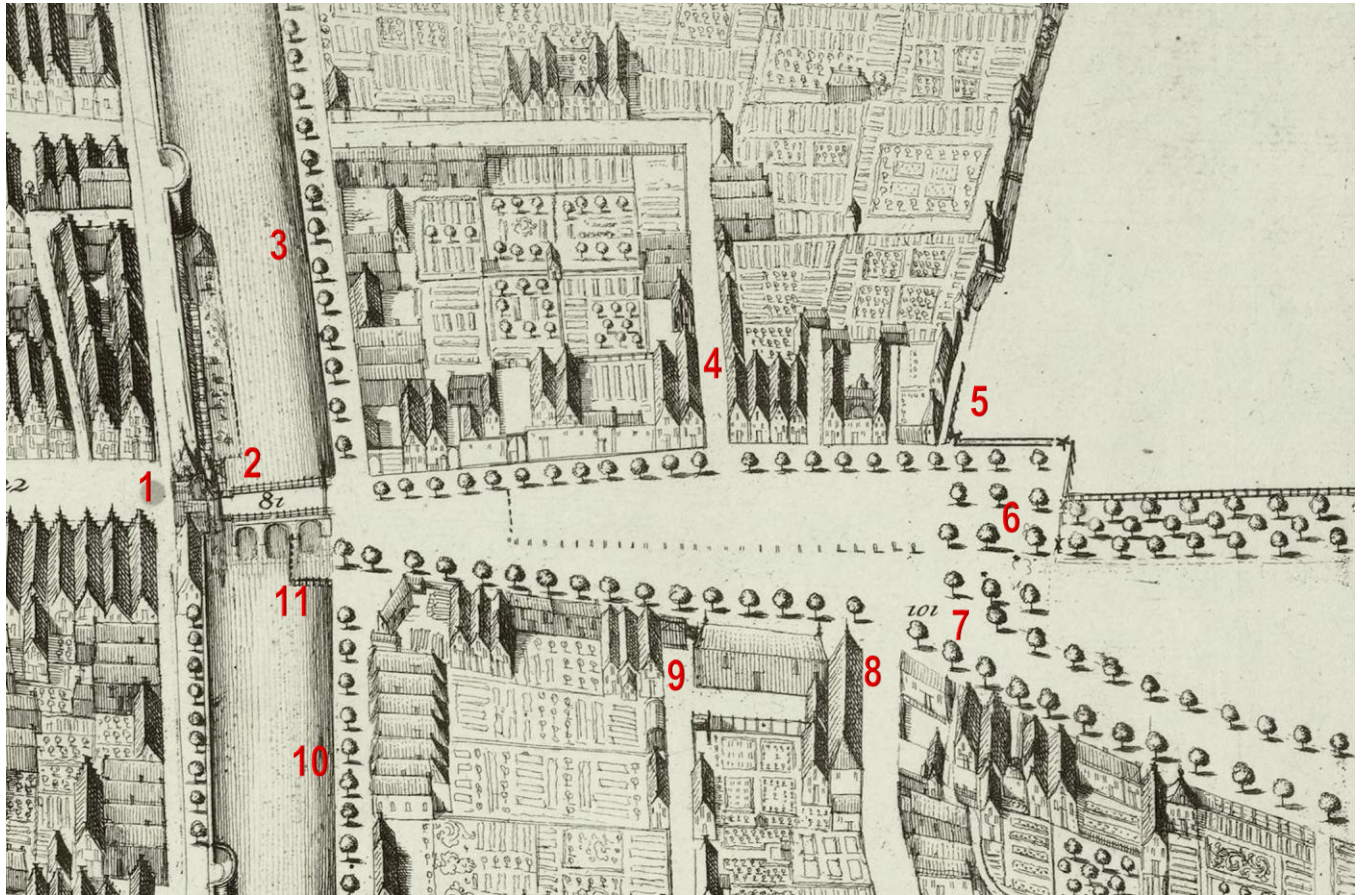
De landroute moet in de Romeinse tijd al aanwezig geweest zijn en is wellicht nog veel ouder. Zie de pinnen en mijn artikel bij de Wagenweg. Zodoende is de westkant van het Houtplein net zo oud als deze landroute. In de tweede helft van de 13^e eeuw begon de stad pas bij het Verwulft. De huidige vorm is ontstaan toen de singels, wallen en stadspoorten aan de zuidkant van de binnenstad aangelegd zijn. Het Houtplein ligt buiten de inmiddels verdwenen Grote Houtpoort. Nu is niet bekend, wanneer de eerste Grote Houtpoort gebouwd is. Wel is bekend, dat de zuidelijke singel er in 1311 al lag. Of er toen ook al een wal lag, is niet bekend. Wel is bekend dat die wal er al in 1348 gelegen moet hebben. Dan lijkt het logisch, dat er dan ook al een stadspoort geweest is. Mogelijk was die er in 1311 ook al. Zie verder bij mijn pin over de Grote Houtpoort bij de Grote Houtbrug. Als datering lijkt de eerste helft van de 14^e eeuw een veilige aanname. Zo oud moet dan ook het Houtplein in zijn huidige vorm zijn.

7.3 Ontwikkeling van het Houtplein

Ooit verliepen de ontwikkelingen op het Houtplein geleidelijk, maar de laatste eeuw is het plein meermalen drastisch van aanzien veranderd. Ook hier heeft uiteindelijk de versterking toegeslagen, zoals overal langs de Haarlemmerhout.

Als men de hier bovenstaande kaartfragmenten bekijkt, dan wordt duidelijk, dat het Houtplein toch nog tamelijk lang een landelijk karakter heeft gehad. Op het kaartfragment van rond 1560 staat alleen op de hoek met de Baan bebouwing aangegeven met daartegenover een molen op de splitsing Dreef/Wagenweg. Op het kaartfragment uit 1643 staat al wat meer bebouwing. Maar nog

steeds niet heel erg veel. Alleen aan de zuidoostkant tussen Wagenmakerslaan en Baan staat een rijtje aaneengesloten huizen. Daartegenover, bij de molen, staan ook nog een paar huizen. Maar voor driekwart wordt het nog omgeven door tuinen. Het wordt pas anders als we kijken naar het onderstaande kaartfragment van de kaart van Romeyn de Hooghe uit 1688/1689. Deze kaart geldt als zeer nauwkeurig. In vier decennia tijd is het plein dus geheel bebouwd geraakt.

Haarlem, Noord-Hollandsarchief, Inventarisnummer: NL-HlmNHA_51001152. Maker: R. de Hooghe. Datum: 1688/1689. Uitsnede met het Houtplein en omgeving van de Kaart van Haarlem. N.B. Het noorden ligt links. De molen op de hoek tussen Wagenweg en Dreef is er niet meer. Nummerverklaring :

- 1 : Grote Houtpoort
- 2 : Grote Houtbrug
- 3 : Gasthuissingel
- 4 : Wagenmakerslaan
- 5 : Baan
- 6 : Dreef
- 7 : Wagenweg
- 8 : Wijde Geldelozepad
- 9 : Herenhek, nu Tempeliersstraat
- 10: Raamsingel
- 11: Paardenwed

In later tijden is de bebouwing steeds intensiever geworden, waarbij wat dat betreft de 20^e eeuw er wel helemaal uitspringt. De foto's van het Houtplein aan het begin van dit artikel spreken wat dat betreft duidelijke taal. Ook laten de foto's duidelijk zien, dat in deze zelfde periode, de inrichting van het plein diverse keren grondig gewijzigd is. Dit had te maken met de toename van het verkeer en de introductie van de tram op het plein. Die volgde de route Baan, Houtplein, Tempeliersstraat. In 1957 werd de tramlijn opgeheven. Hierdoor en door een nog veel verdere toename van het verkeer, waaronder veel buslijnen, ging het plein daarna meermalen op de schop. In de jaren 2022-2025 ging het plein en omgeving opnieuw geheel op de schop. Nu voor de verplaatsing van het busstation uit de Tempeliersstraat naar het Houtplein en de toegang tot een ondergrondse fietsenstalling onder het provinciaal kantoor op het plein. Het plein zelf en de Tempeliersstraat tussen het Houtplein en de Van Eedenstraat en de Wagenweg tussen het Houtplein en Florapark zijn hierdoor een stuk groener geworden. Ook het Lorentzplein, het Wijde

Geldeloze pad en de Wagenmakerslaan werden opgeknapt. Het Houtplein was eerst het domein van de auto's, met de herinrichting zijn ze er te gast en is het plein meer het domein van voetgangers, fietsers en bussen. Begin 2022 startten de werkzaamheden. Volgens de planning had alles eind 2023 klaar moeten zijn. Door allerlei oorzaken liep dat heel anders. Pas medio Mei 2025 waren alle werkzaamheden voltooid. In plaats van anderhalf jaar, werden het ruim drie jaren.

Maar hoe zit het nu met de functie van het plein? Zoals eerder aangegeven, was het voorheen typisch een plein, dat men aan de buitenzijde van een grote stadspoort kon aantreffen. De Wagenweg verbond de stad in zuidelijke richting met de rest van het land. Eeuwenlang lag hier één van de hoofdverkeersaders van de stad. In de tijd, dat Haarlem nog een vesting was, ging 's avonds de stad hermetisch op slot om pas de volgende ochtend open te gaan. Reizigers die laat aankwamen konden zodoende de stad niet in. Om dat probleem op te lossen waren er overnachtingsmogelijkheden aan het plein. Ook kon men hier voor de stad in te gaan even uitrusten en wat drinken en eten en konden paarden en ruiters verzorgd worden. Omgekeerd, als men de stad uitkwam, kon men hier ook wat eten en drinken voordat de thuisreis aanvaard werd. Hier ligt de basis van de uitgebreide horecafunctie, die het plein in het verleden gehad heeft. Ook kon men hier zodoende stalhouderijen aantreffen voor de ruiters en het verzorgen van paarden. Eveneens was daarom hier een paardenwed. Op bovenstaande kaartfragment ziet men bij de brug met nummer 11 bij de Grote Houtpoort aan de rechterkant een hoekje afgeschermd singel. Daar had men de kade verlaagd, zodat de paarden makkelijk het water uit de singel konden drinken.

In lang vervlogen tijden had men aan het Houtplein bijvoorbeeld het logement "De Groene Valk", de tapperij "De Aalbessenboom" en herberg "Het Groene woud". In meer moderne tijden had je op de zuidelijke hoek met de Tempeliersstraat café-restaurant Brinkman en daar tegenover café-restaurant "Du Commerce". Later werd dit het zeer bekende 't Heerenhek, dat werd opgevolgd door de "Irish Pub William O'Brien". Inmiddels is het veranderd in een appartementencomplex. Op de hoek met de Baan lag hotel café-restaurant Bellevue, dat later het bekende "Van Aken" werd. Inmiddels bevindt zich hier een bankgebouw van de ABN AMRO en het Carlton Hotel.

Lange tijd hebben garagebedrijven een belangrijk deel van het Houtplein uitgemaakt. Deze zijn veelal voortgekomen uit de stalhouderijen. Bij deze garagebedrijven moet men denken aan het ooit bekende Kimman en de Eerste Haarlemse Ruitersmaatschappij. Later werd die overgenomen door de N.V. Amsterdamse Ruiters Maatschappij (A.R.M.). In 1927 kwam er nog een derde garage bij. Het ging hier om de Haarlemse Auto Centrale (H.A.C.). Al deze garagebedrijven hebben inmiddels de stad verlaten of kwamen aan de rand van de stad terecht. Hierbij speelde de hoeveelheid parkeer ruimte een belangrijke rol.

Naast de horeca en de stalhouderijen/garagebedrijven, was de woonfunctie van het plein lange tijd belangrijk en kwamen er ook nog de nodige winkels. Het boek over de Koninginnebuurt (literatuur (Bulte, 2009)) geeft een mooi overzicht van de ontwikkeling van het plein tot 2009. Ook kon men er lange tijd terecht voor recreatie/vermaak in een schouwburg en een bioscoop.

De schouwburg stond op de zuidelijke hoek van de Tempeliersstraat met het Houtplein. Het was een houten gebouw en had dan ook als bijnaam "De Houten Kast". Hij dateerde uit 1779. Deze schouwburg hield verband met de grote schouwburgbrand in Amsterdam. De operazanger J. Neijts met de "Vlaamse Troep" gaf daar opera-uitvoeringen. Door de brand raakte hij alles kwijt en kon hij met zijn gezelschap in Amsterdam nergens terecht. Zodoende kwam hij in Haarlem terecht. Op het Houtplein gaf men toneelvoorstellingen, was er zang en waren er voordrachten. Deze schouwburg werd verschillende malen doorverkocht en verbeterd en verbouwd. Toch voldeed het complex op den duur niet meer. In 1849 verrees aan de Jansweg een nieuwe schouwburg (zie mijn pin aan de oostzijde van de Jansweg tussen Parklaan en Nieuwe Gracht). Op den duur kon de schouwburg aan het Houtplein daar niet tegen op en werd in 1879 afgebroken.

Aan de oostzijde van het Houtplein, ongeveer tegenover de Tempeliersstraat, heeft ruim 30 jaar lang de bioscoop Lido gestaan. Hij dateerde uit begin 1953. Het was voor die tijd een modern

geheel. Hij had als bijzonderheid, dat de bioscoopzaal een plafond had waar door middel van 200 lichtpunten de sterrenhemel weergegeven werd.

Een apart verhaal is nog de zuidkant van het plein, die gevormd wordt door de punt tussen de Wagenweg en de Dreef. In mijn verhaal over de Wagenweg heb ik dit al behandeld. Maar omdat het vanaf het Houtplein zo prominent aanwezig is, hier dan nogmaals in verkorte vorm: Op de hoek Wagenweg/Houtplein/Dreef heeft in een ver verleden een molen gestaan. Vanaf het einde van de 19^e eeuw stond er het herenhuis Stad en Boszicht. Vanaf 1921-1940 zat er een pension. Daarna is het verkocht en is het niet direct duidelijk wat er gebeurd is. Wel is duidelijk, dat het ergens tussen 1940 en 1950 gesloopt moet zijn. Vervolgens heeft heel lang de poffertjeskraam van Victor Consael op deze plek gestaan. Als oudste heb ik een advertentie voor deze kraam in het Haarlems Dagblad van 2 april 1953 kunnen vinden. Op zijn beurt moest deze poffertjeskraam ook weer verdwijnen in 1978. Er moest een ondergrondse parkeergarage komen. Dat ging ook weer niet door. Enige tijd later heeft de firma Beekveld nog een aantal jaren op deze plek een poffertjeskraam gehad, totdat ook die het veld moest ruimen en wel voor het rond 1986 daterende en nog steeds bestaande appartementencomplex met bedrijfsruimte op de begane grond.

Lange tijd was het een zeer divers plein, maar aan het eind van de 20^e eeuw kwam daar verandering in. De hier vermelde data van sloop en nieuwbouw in deze tijd zijn afkomstig van de fotoarchieven op de website van het Noord-Hollandsarchief. Het grootste deel van de oostwand werd gesloopt van begin 1985 tot begin 1986. Als eerste ging Van Aken eraan. Op de plek van deze gesloopte oostwand verrees het provinciaal kantoor "Gebouw Noord-Holland". De bouw hiervan begon in 1987. In oktober 1989 volgde een feestelijke opening. In dezelfde periode verrezen er aan de noordzijde en de zuidzijde ervan een bankgebouw. De kantoorfunctie is nu overheersend op het Houtplein geworden. Inmiddels is de oostzijde van het Houtplein opnieuw ingrijpend van uiterlijk veranderd. Het provinciaal kantoor is gerenoveerd, waarbij de grote witte gevel veranderd is in een grote donkerroodbruine gevel om deze beter aan te laten sluiten bij het karakter van de binnenstad. De zeer ingrijpende renovatie is begin 2013 gereed gekomen. De westkant van het plein laat nog veel van de diversiteit van vroeger zien. In tegenstelling tot vroeger is de horeca maar beperkt vertegenwoordigd. Wel is net om de hoek aan de Baan het Carltonhotel verrezen met horeca op de begane grond.

Ooit was het Houtplein eeuwenlang de zuidelijke toegangspoort tot de gehele stad. Door de huidige aanwezigheid van het busstation, ondergrondse fietsenstalling en parkeergarage is het nog steeds een belangrijke zuidelijke toegangspoort. Alleen is het geen toegang meer vanuit het land tot de hele stad, maar vanuit Haarlem en omgeving tot de binnenstad. Door de algehele groei van de stad en alle soorten verkeer is het wellicht drukker, dan het ooit geweest is. Wat ook anders is, is dat de auto van het plein verbannen is. Hij is er alleen nog maar te gast. Het plein is nu domein van fietsers, bussen en voetgangers. Veel voetgangers zijn toch met de auto gekomen, die is alleen onzichtbaar vanwege de ondergrondse parkeergarage onder het provinciaal kantoor, het ABN bankgebouw en het Carltonhotel.

8 Geschiedenis van de Dreef

8.1 Oorsprong van de naam

Oorspronkelijk heette de Dreef het “gangpad door de Hout”. Het was toen nog geen doorgaande verbinding naar Heemstede. Van wanneer de naam Dreef dateert, is niet geheel duidelijk. Wanneer men diverse kaarten bekijkt komt men verschillende benamingen tegen. Op de kaart van het hiervoor gebruikte kaartfragment uit 1643 komt men geen benaming voor de Dreef tegen. Op een kaart van Peter Wils en Joan Blaeu uit 1646 heet het de “Groote Hout Wech”. Op een kaart van de Collectie 1100 van de gemeente Haarlem met Inventarisnummer 52116 uit de jaren 1650-1700 heet het gewoon Houtweg. Op de kaart van het hiervoor gebruikte kaartfragment uit 1756-1769 heet het “Laan over de Groote Houtpoort”. Op de kaart van het kaartfragment uit 1799 komt helemaal geen naam voor. Op een kaart van de heren Nautz en Baarsel uit 1822 heet het al gewoon Dreef. Daarentegen heet het op een kaart van de heer H.H. van Zutphen uit 1826 de “Groote Dreef” of “Heemsteder weg”. Op de kaart van het kaartfragment uit 1837 komt de naam “De Groote Dreef” voor. En op het kaartfragment uit 1880-1883 heet het gewoon zoals het nu heet: Dreef. Het lijkt erop, dat de naam Dreef stamt uit het einde van de 18^e eeuw of het begin van de 19^e eeuw. De naam Dreef heeft een agrarische oorsprong. Het houdt verband met het werkwoord drijven. Oorspronkelijk was een Dreef de weg, waarlangs het vee gedreven werd. Later bedoelde men er een brede weg of een weg met bomen beplant mee. Het is dus een laan of een brede laan. Een wandeldreef is een brede weg met bomen beplant.

8.2 Ontstaan van de Dreef

Het is niet bekend, wanneer de Dreef precies ontstaan is. Maar ook hier komen we met enig denkwerk een heel eind. Hij bestond in ieder geval al rond 1560. Zie kaartfragment van de heer van Deventer hier voorafgaand. In dit kader is het artikel van de heer Koene over de vroege geschiedenis van de zuidkant van Haarlem heel interessant (literatuur (Koene, 2005)). Hierin wordt de opdeling van de grafelijke hoforganisatie in hofboerderijen besproken. Men gaat er vanuit, dat de grafelijke hoforganisatie al in het midden van de 10^e eeuw in Haarlem gevestigd was. Uit het artikel van de heer Koene blijken vele grenzen van voormalige hofboerderijen als straten en singels in de huidige stad te herkennen te zijn. Zo lag er in het Baangebied een hofboerderij begrensd door de Gasthuissingel, Kleine Houtweg, Paviljoenslaan en Dreef/Houtplein. Westelijk daarvan lag de hofboerderij, die ongeveer begrensd werd door de Koningin Wilhelminalaan, Dreef en Wagenweg. Dit toont aan, dat de Dreef al in het midden van de 10^e eeuw als grens tussen 2 hofboerderijen aanwezig geweest is. Of er langs de grens een pad liep, is natuurlijk niet geheel bekend, maar omdat de Haarlemmerhout direct aan de zuidkant van deze 2 hofboerderijen grensde en nog steeds zijn grens op dezelfde plaats heeft, ligt het wel voor de hand, dat de Haarlemmerhout op die wijze direct toegankelijk was vanuit de stad. Om verder terug te gaan in de tijd zijn er geen aanknopingspunten.

Op het kaartfragment van rond 1560 van de heer Van Deventer is de Dreef een weggetje dat grotendeels door open velden loopt. Aan de westkant is er aan het uiterste zuidpuntje wat bos en de nodige bebouwing, terwijl aan de oostkant aan het uiterste noorden een molen staat en ongeveer een derde van de lengte aan de zuidkant bebost is.

Het kaartfragment uit 1643 laat een heel ander verhaal zien. Aan de westkant staat in het uiterste noorden een molen. Net onder deze molen ziet men een klein afgescheiden terrein. Dat is het Zuiderkerkhof, dat dateert uit 1636. Daaronder ligt een groot open veld, dat bekend stond als het Hazepatersveld. Onderaan, net ten noorden van de Meester Lottelaan, ziet men een aantal herbergen. Aan de oostkant is in het uiterste noorden de molen verdwenen. Daaronder ligt het open terrein van de Baan en ziet men op enige afstand een tuinencomplex met de naam Krommelaancomplex. Daar weer onder ziet men als laatste een stukje van de uit 1584 daterende herbeplanting van de Haarlemmerhout. Wat heel erg opvalt is, dat de Dreef inmiddels een zeer monumentale beplanting met bomenrijen gekregen heeft. Van wanneer dat dateert is niet geheel duidelijk. Misschien biedt onderstaand kaartfragment enige duidelijkheid.

Haarlem, Noord-Hollands archief, collectie 1097 van gemeente Heemstede, inventarisatienummer 3064. Maker: B.F. Berckenrode. Datum: 1621. Uitsnede Dreef van Kaart van de Heerlijkheid Heemstede

Op dit kaartfragment heeft de Dreef een eenvoudige laanbeplanting. Er zijn geen monumentale bomenrijen te bekennen. Op deze kaart staat de beplanting wel wat schematisch aangegeven. Maar toch is het dus heel goed mogelijk, dat de monumentale laanbeplanting op het kaartfragment van 1643 dateert van na 1621.

Op het kaartfragment van de heren Spilman en Varel uit de jaren 1756-1769 ziet men, dat er afgezien van het verdwijnen van de molen, er eigenlijk amper iets veranderd is. Op het kaartfragment van de heren le Fevre de Montigny en Van Hooff uit 1799 ziet men, dat er aan de westkant nog steeds amper iets veranderd is. Aan de oostkant is het een heel ander verhaal. Daar is het Krommelaancomplex grotendeels vervangen door Paviljoen Welgelegen, de kunstgalerij annex buitenplaats met achtergelegen tuin van de heer Hope. Dit is verzezen in de jaren 1785-1789. Momenteel is dit Provinciehuis.

Op het kaartfragment van de heren Van Baarsel, Tuyn en Nautz uit 1837 ziet men dat er aan de westkant nog steeds amper iets veranderd is. Ook nu laat de oostkant een hoop veranderingen zien. Aan de noordkant is er geen open veld van de Baan meer. Men ziet nu een gesloten begroeiing rond de daar achtergelegen Koekamp. Dit is een uit 1832/1833 daterende parkaanleg, die als vervanging diende van een tuin van Lodewijk Napoleon, die uit 1809 dateerde. Ten zuiden van het Paviljoen Welgelegen lag lange tijd een gesloten begroeiing. Op dit kaartfragment is het vervangen door een veel doorzichtiger geheel. Het is een veld, waar heel wat bomen in gezet zijn.

Hierna veranderde er een aantal decennia zeer weinig. Totdat in de jaren 1864/1865 aan de noordoostkant van de Dreef begonnen werd met de bouw van het Frederikspark ter plaatse van de Koekamp. Toen pas is er een flink proces van verstening van de Dreef in gang gezet, alhoewel dat in het begin nog niet zo'n vaart liep. In 1880 werd het laatste stukje bouwgrond in het Frederikspark verkocht. Vanaf die tijd tot heden veranderde er ter plekke langs de Dreef niet zoveel. Op het kaartfragment van de heer Perk uit de jaren 1880-1883 ziet men, dat de gehele westzijde van de Dreef vrijwel geheel volgebouwd is. Dit is grotendeels te danken aan de bouw van het Florapark en het Floraplein ter plaatse van het Hazepatersveld. De woningbouw in het vroegere Hazepatersveld begon met huizen aan het Floraplein in de jaren 1876/1877. Het laatst werd de villa gebouwd voor mevrouw De Petit rond 1893/1895 op de zuidelijke hoek van het Florapark en de Wagenweg. Het betreft hier allemaal woningbouw voor de beter gesitueerden en de welgestelden. In deze periode veranderde ook de Dreef aan de andere zijde, ten noorden van het Paviljoen Welgelegen (Provinciehuis). De stallen van dat complex werden in de jaren 1882/1883 vervangen door de Kunstnijverheidsschool. De zo ontstane bebouwingsdichtheid van de Dreef is vrijwel onveranderd gebleven tot 1970. Door de chique bebouwing en de monumentale bomenrijen werd de Dreef een prachtig voorportaal tot de Haarlemmerhout.

Wel vond er in die tijd in de bebouwing nog een kleine verandering plaats. In 1930 werd op de plaats van de Kunstnijverheidsschool een nieuwe kantoorvleugel voor het Provinciehuis geopend. Deze lage vleugel werd in 1962 nog met een etage verhoogd. Voor de beplanting was het helaas een heel ander verhaal. Alle bomenrijen bestonden uit iepen. In de loop van het begin van de 20^e eeuw raakten de iepen langs de Dreef al wel wat in verval. Maar eind jaren 1940 moesten alle iepen gekapt worden vanwege de iepziekte. Daarna zijn alle iepen vervangen door linden. De Dreef bleef verweesd achter. Inmiddels zijn we zo'n 70 jaar verder en begint de Dreef weer zijn oorspronkelijke monumentale karakter te krijgen. De linden langs de Spanjaardslaan zijn zo'n 30 jaar jonger dan die aan de Dreef. Maar, wat wel opvalt is, dat de linden aan de Dreef er veel beter uitzien dan die aan de Spanjaardslaan. Zou dat komen door een andere grondsoort en het vele verkeer op de Spanjaardslaan?

Een zeer grote verandering vond plaats in 1970 en daaropvolgende jaren. Toen zijn alle villa's tussen de Hazepaterslaan en de Meester Lottelaan gesloopt en vervangen door een paar kantoorgebouwen. Zie foto's bij Afbeeldingen Dreef/Richting west/Tussen Meester Lottelaan en Hazepaterslaan en de luchtfoto bij het begin van de Afbeeldingen Dreef.

Op het Houtplein en de Dreef werden geregeld paardenmarkten en harddraverijen gehouden. Om hier een goed en volledig beeld van te schetsen is een studie van een jaar benodigd om allerlei archiefgegevens en krantenartikelen uit te pluizen. Ook de welbekende heer Allan, die aan het eind van de 19^e eeuw Haarlem en zijn geschiedenis uitvoerig beschreven heeft, heeft hierover niks te melden. Ook het boek "Nederlandse Marktsteden" van de heer Leo Noordegraaf uit 1985, waarin de markten in Haarlem toch redelijk uitvoerig behandeld worden, weet hierover niks te melden. In dit kader kan ik alleen een paar aspecten ervan aanstippen. Om een beetje een idee te krijgen van de omvang: in maart 1884 werden er 178 paarden op de markt aangevoerd. Op de paardenmarkt in juli 1887 werden er maar liefst 739 paarden aangevoerd. Toen werd veel aangekocht door Duitse en Franse kooplieden. De markt had toen blijkbaar een internationaal karakter. Er werden paarden in alle soorten en maten verhandeld. Ook werd er veel publiek getrokken door de loterij, die er aan verbonden was. Met een "paardenlot" in 1888 had men 1/25.000^e kans op een landauer met twee paarden, los van alle overige prijzen.

De laatste decennia worden er toch weer markten op de Dreef gehouden, zij het van een hele andere orde. Ze worden alleen in het zomerhalfjaar gehouden. Het gaat hierbij om Antiekmarkten, Boekenmarkten en "Huis- en tuinmarkten". Begin 2025 leek het er op, dat de antiekmarkten zouden ophouden te bestaan wegens een conflict met de gemeente over het gebruik van het gras om auto's van de markthandelaren te parkeren. Volgens de organisatie is het nodig om met de auto dicht bij de marktkraam te kunnen staan i.v.m. diefstal van (kostbare) spullen of om in geval van regen de kwetsbare en kostbare spullen snel in de auto te kunnen leggen. Volgens de gemeente gaat het om de aantasting van het gras en de boomwortels. Blijkbaar is er toch een

oplossing gevonden. In het Nieuwsblad Haarlem van week 23, juni 2025, wordt weer een nieuwe serie antiekmarkten aangekondigd.

Vanaf mei 2019 is de Dreef onderdeel van een beeldengalerij, die zich ook uitstrekt over het Houtplein, de Fonteinlaan en het Vlooienveld. Het betreft hier moderne kunst. Op de website van de Stichting Beeldengalerij Haarlem vindt men alle informatie. Zie ook mijn pinnen met het algemene verhaal over de Haarlemmerhout bij het onderdeel Kunst in de Haarlemmerhout.

In 2024/2025 is het busstation uit de Tempeliersstraat verplaatst naar het Houtplein. Wegens plaatsgebrek op het Houtplein is een heel klein stukje van het busstation terechtgekomen in de uiterste noordwesthoek van de Dreef.

9 Geschiedenis van de Fonteinlaan

9.1 Oorsprong van de naam

De Fonteinlaan is eigenlijk een voortzetting van de Dreef. Tussen de Koningin Wilhelminalaan en Meester Lottelaan heeft een fontein gestaan. Het zal duidelijk zijn waar de naam Fonteinlaan vandaan komt. Deze fontein werd in 1870 geplaatst. De weg heeft deze naam gekregen ten gevolge van een raadsbesluit van de gemeente Heemstede op 24 oktober 1907. Tot 1927 was dit immers nog Heemsteeds grondgebied. Deze fontein is al lang verleden tijd.

9.2 Ontstaan van de Fonteinlaan

Het is niet bekend, wanneer de Fonteinlaan precies ontstaan is. Maar ook hier komen we met enig denkwerk een heel eind. Hij bestond in ieder geval al rond 1560. Zie kaartfragment van de heer van Deventer hier voorafgaand. In dit kader is het artikel van de heer Koene over de vroege geschiedenis van de zuidkant van Haarlem heel interessant (literatuur (Koene, 2005)). Hierin wordt de opdeling van de grafelijke hoforganisatie in hofboerderijen besproken. Zie voor verdere uitleg bij het onderdeel “Ontstaan van het Houtplein” enige paragrafen hierboven. Voor de Fonteinlaan is de voormalige hofboerderij begrensd door de Koningin Wilhelminalaan, Dreef en Wagenweg van belang. De oostgrens hiervan loopt langs de huidige Dreef en het noordelijk stukje van de Fonteinlaan. Analooq aan de redenering omtrent het ontstaan van de Dreef, kan men ervan uitgaan, dat rond het midden van 10^e eeuw het noordelijk deel van de Fonteinlaan waarschijnlijk al bestond. Dan is het verleidelijk te denken, dat deze weg nog een eindje verder doorliep naar het zuiden toe. Helemaal zeker weten zullen we het nooit.

9.3.1 Inleiding

Binnen het traject van dit artikel neemt de Fonteinlaan een wel heel aparte plek in. De noordwesthoek was al zeer vroeg verstedelijkt en daarna is er nauwelijks bebouwing bijgekomen. Ook heeft de laan er een eeuw lang compleet anders uitgezien en enige tijd amper bestaan. Hier heeft de versterking hoofdzakelijk plaatsgevonden door de verbreding van een smalle weg tot een vierstrooks hoofdweg met vrijliggende fietspaden.

9.3.2 Bebouwing tussen Meester Lottelaan en Koningin Wilhelminalaan

Van oudsher kan men de bebouwing aan de westkant van de Fonteinlaan tussen Meester Lottelaan en Koningin Wilhelminalaan beschouwen als het hart van de horeca in de Haarlemmerhout. Al op het kaartfragment van Van Deventer rond 1560 ziet men daar al behoorlijk wat bebouwing staan. Waarschijnlijk waren dat toen ook al herbergen. Het aparte is nu, dat in die hoek in ieder geval vanaf rond 1560 de hoeveelheid bebouwd oppervlak nauwelijks toegenomen is.

Eeuwen lang hebben hier herbergen, hotels en restaurants gestaan. Vele verschillende eigenaren volgden elkaar op. Er is eindeloos veel verbouwd, vertimmerd en opnieuw opgetrokken. Zie hiervoor de Afbeeldingen Fonteinlaan/tussen Koningin Wilhelminalaan en Meester Lottelaan. In de loop der tijd is de horecafunctie op dit stukje Fonteinlaan geheel verloren gegaan.

Op de hoek van de Meester Lottelaan en de Fonteinlaan stonden achtereenvolgens de herbergen Napels, het Vergulde Vlies, het Wapen van Amsterdam en tenslotte restaurant Hildebrand. De horecafunctie hield in 1961 op te bestaan toen hier een bankkantoor kwam van de bank Pierson, Heldring en Pierson. Nu zit hier het verzorgingshuis Hildebrand van de organisatie Domus Valuas.

Direct ten zuiden van Hildebrand stonden eeuwenlang herbergen met de namen Rustenburg, Bok, Ooievaar en Plaats Royaal. Hier stopte de horecafunctie al in 1814.

Op de hoek van de Fonteinlaan en de Koningin Wilhelminalaan stonden eeuwenlang herbergen en hotels met de namen Fortuin, Heerenlogement, Hotel van den Berg, Hotel Scholten, Hotel Rozen en tenslotte Hotel Den Hout. De Tweede Wereldoorlog speelde hier een bijzondere rol. In 1941 heeft de Duitse bezetter het plaatselijk hoofdkwartier in het hotel Den Hout bevestigd. Dit is de zogenaamde Ortskommandantur. Dit had verstreckende gevolgen voor de omgeving. Om dit hoofdkwartier te beschermen werd er een vrijwel gesloten ring van tankgrachten met bijbehorende wallen dwars door de Haarlemmerhout aangelegd. Zie voor meer uitleg bij de pinnen met het algemene verhaal over de Haarlemmerhout. Na de Tweede Wereld oorlog kreeg het verschillende bestemmingen, maar de kosten voor het inrichten van het gebouw als hotel vond men te hoog. In 1971 kocht de Nutsspaarbank het aan en sloopte het om er een eigen bankgebouw te vestigen. Zo verdween ook hier de horecafunctie. Uit fotomateriaal op de website van het Noord-Hollandsarchief blijkt, dat deze bank opgevolgd werd door de Verenigde Spaarbank. Inmiddels is die bank er ook uit verdwenen en kwam er de WLTO (Westelijke Land- en Tuinbouw Organisatie). Die organisatie heeft het gebouw ook alweer verlaten en inmiddels is het een bedrijfsverzamelgebouw. In modern Nederlands heet het "Office Hotel". Dus toch weer een hotel, maar dan anders zullen we maar zeggen.

9.3.3 Begroeiing, geen begroeiing, Hertenkamp

De begroeiing aan weerskanten van de Fonteinlaan is in de loop der tijden nogal dynamisch te noemen. Zie de hier voorafgaande kaartfragmenten. Rond het midden van de 16^e eeuw was de laan nog aan weerskanten geheel omgeven door begroeiing. Door het kappen tijdens het beleg was alle begroeiing verdwenen. Daarna is die in fases teruggekomen. In 1584 werd een klein stukje beplanting aan de uiterste noordoostkant aangelegd. In 1603 volgde een klein stukje aan de westkant rond Dreefzicht. Uit het kaartfragment van 1643 blijkt, dat er toen in ieder geval al een laanbeplanting aanwezig was. In 1665 werd de rest van de westzijde vol geplant en pas in 1754/1755 volgde de rest van de oostzijde.

Bij de reorganisatie van de Haarlemmerhout in de jaren 1827/1828 werd de hertenkamp aangelegd, waardoor de gesloten noordhelft van de oostzijde veranderde in het open veld van de hertenkamp. Ook verdween de laan toen min of meer. Zie paragraaf “Bochten in de Laan” even verderop.

Bij de veel latere wegverbredingen zijn er allerlei hagen tussen fietspad en rijbanen verschenen en ook beplanting in de middenberm.

9.3.4 Dreefzicht

Over Dreefzicht valt een heel boekwerk te vullen. Toch ga ik het hier kort houden. Oorspronkelijk werd Dreefzicht in de jaren 1839-1840 gebouwd naar een ontwerp van J.D. Zocher. De Herensociëteit/Rederijkerskamer “Trou moet blijken” had hiervoor de opdracht gegeven. Het gebouw werd in juli 1840 officieel en feestelijk geopend met een bal. Het stond op een van de gemeente gehuurd terrein en was bedoeld als buitensociëteit voor de deftige Haarlemse burgerstand. In de loop der jaren zijn er zeer veel verbouwingen en uitbreidingen uitgevoerd. De bijgevoegde afbeeldingen en foto's spreken wat dat betreft boekdelen. Ook zijn er vele eigenaren en exploitanten geweest. In 1922 was de sociëteit “Trou moet blijken” gedwongen naar een pand in de Grote Houtstraat uitwijken. Dreefzicht werd van de hand gedaan en voortgezet door de heer Henri Theodorus Van Looij als café, koffiehuis en paviljoen. Je kon er ook maaltijden gebruiken en naar muziek luisteren. Lange tijd heeft er een muziekkoepeel op het terrein gestaan. Saillant detail is nog wel, dat het pand in 1942 door de Duitsers ontruimd werd en ingericht werd als paardenstal en garage. Het ernaast gelegen hotel Den Hout werd door de Duitsers als Ortskommandantur (hoofdkwartier) gebruikt. Eind 1948 werd het gebouw door andere mensen weer opnieuw in exploitatie genomen op de wijze als van voor de oorlog. Het werd opnieuw Dreefzicht.

Vele andere eigenaren en exploitanten volgden. Zo werd het in 1962 eigendom van het horecaconcern Van der Valk. Ook heeft er nog een tijd een Chinees wokrestaurant gezeten. In 2010 werd het een vestiging van La Place van V&D. Door de ondergang van V&D kwam de supermarktketen Jumbo in bezit van La Place in Dreefzicht. In januari 2022 sloot Jumbo La Place in Dreefzicht. Tenslotte volgde de huidige eigenaar, de familie Kat. Zij zijn eigenaar van de projectontwikkelaar Dreef Beheer, die het pand al sinds 2017 in eigendom heeft. Ook is de familie eigenaar van Restaurant Comer Dreefzicht, die in het vernieuwde Dreefzicht gehuisvest wordt. Daarnaast heeft deze familie al een restaurant in de duinen van Egmond aan Zee en wil het nog verder uitbreiden. De nieuwe eigenaar en exploitant liet in de tweede helft van 2024 en eerste helft van 2025 een zeer grondige verbouwing uitvoeren. Zo werden aan de westzijde alle moderne uitbouwen gesloopt en vervangen door een grote onderkelderde vleugel. Onder de grond uitgevoerd in beton en boven de grond in houtskeletbouw. Naast de restaurantfunctie komen er

ook veel vergaderfaciliteiten. Van oorsprong heeft Dreefzicht een eenvoudige en zeer strak uitgevoerde classicistische vormgeving. Goede moderne architectuur past er wel bij. Veel van het oorspronkelijke gebouw zal er door alle verbouwingen en veranderingen niet overgebleven zijn.

9.3.5 De Fontein

U raadt het al: de laan heeft zijn naam ontleend aan het bestaan van een fontein. Hij lag ongeveer in het midden van de huidige Fonteinlaan halverwege de Meester Lottelaan en de Koningin Wilhelminalaan. Hij werd in 1870 geplaatst. Voor een cent kon men van de boswachter een beker water krijgen. In 1912 bleek de fontein in dermate slechte staat te verkeren, dat hij geheel vernieuwd zou moeten worden. Kort daarop werd hij opgeknapt evenals het omringende hekwerk en gazon, waar enige palmen in geplaatst werden. Bij de aanpassing van de Fonteinlaan in 1931 moest de fontein het veld ruimen. Zie volgende paragraaf.

9.3.6 Bochten in de laan

Gedurende ruim een eeuw heeft de laan een volledig afwijkende vorm gekend. Bij de reorganisatie van de Haarlemmerhout in de jaren 1827/1828 werd de toenmalige kaarsrechte Fonteinlaan vervangen door een bochtig pad. Zie het kaartfragment uit 1837. Hierdoor werden het westelijk deel en het oostelijk deel van de Haarlemmerhout op een fraaie wijze tot één geheel gemaakt. In feite werd de laan opgeheven. Als men de kaarten/plattegronden van Heemstede en Haarlem uit de jaren 1837-1940 bekijkt, moet dit smalle pad later toch aangepast zijn en wat verbreed. Op een gegeven moment liep de trambaan er ook overheen. Wel zie je ook op het kaartfragment uit 1837 nog een heel smal voetpad rechthoekig lopen in het zuidelijk deel van de Fonteinlaan. De grote verandering kwam in 1931. De weg moest aangepast worden aan de eisen van het verkeer. De Fonteinlaan werd hiermee onderdeel van de “grooten verkeersweg Dreef-Fonteinlaan-Zuiderhoutlaan-Heemsteedsche Dreef-Wipperplein”. Er kwam een rijbaan van 9 m breed met aan weerszijden een verhoogd rijwielpad en voetpad, elk ter breedte van ongeveer 2 m. Toen is de weg helemaal recht getrokken. Blijkens een ingezonden brief zal lang niet iedereen hier blij mee geweest zijn. Een fraai begroeide en sierlijk gebogen weg werd vervangen door een kaarsrechte baan, waarvoor de nodige grote mooie bomen moesten sneuvelen.

9.3.7 Verbreiding van de laan

In verband met het toenemende verkeer wilde de gemeente aan de zuidkant van de stad diverse wegen verbreden. Zo begon men in oktober 1970 met de verbreding van de Zuiderhoutlaan en de Fonteinlaan om vanuit Heemstede een betere toegang tot de stad te verkrijgen. De Zuiderhoutlaan en Fonteinlaan vormen immers een doorgaande en aaneengesloten verbinding met de Heemsteedsche Dreef. In dit kader werd ook de Spanjaardslaan verdubbeld en moesten de bijbehorende kruisingen aangepast worden. Wel vond men het jammer dat veel bomen sneuvelen. In maart 1971 kon het traject Zuiderhoutlaan-Fonteinlaan weer in gebruik genomen worden, zij het dat er nog wel allerlei afrondende werkzaamheden verricht moesten worden.

9.3.8 Lindenboog

Persoonlijk vind ik de Lindenboog van Sjoerd Huisman binnen de Haarlemmerhout een bijzonder geheel. Het ligt wat verscholen, maar als je er bent heeft het toch een wat monumentaal karakter. Het bevindt zich bij een voetgangersoversteekplaats over de vierstrooks hoofdweg, die de Fonteinlaan is. Als je daar van de ene kant van de Haarlemmerhout naar de andere kant wil, loop je eerst onder een grote boog door, dan kom je op een brede middenberm en vandaar ga je weer een boog onderdoor naar het andere deel van de hout. Begin 1992 begon men met de aanleg hiervan. Het is een initiatief van de Stichting Millennium. Deze stichting werd in Haarlem, 12 ½ jaar vóór het jaar 2000, in 1987 opgericht. Deze stichting had als doel het “vormgeven aan het verstrijken van tijd” i.v.m. de Millenniumwisseling in het jaar 2000. In totaal had de Stichting uiteindelijk 200 donateurs. Elk jaar hield men donateursdagen, waarop men niet alleen een cultureel programma, maar ook een kunstwerk aanbood. Hieronder valt ook de Lindenboog. In het jaar 2000 werd de stichting opgeheven. Wel heeft men 12 ½ jaar na het jaar 2000 nog een donateursdag georganiseerd om een doos met persoonlijke toekomstvisies van 25 jaar geleden te openen.

10 Geschiedenis van de Zuiderhoutlaan

10.1 Oorsprong van de naam

Oorspronkelijk heette de Zuiderhoutlaan Gasthuislaan. Dit vanwege de reden dat de laan behoorde tot de bezittingen van Sint Elisabeths Gasthuis. Deze bezittingen bevonden zich in deze omgeving en strekten zich ook ten westen van de laan uit. Bij een raadsbesluit van de gemeente Heemstede van 24 oktober 1907 kreeg het de naam Zuiderhoutlaan. Tot in 1927 was het immers nog steeds Heemsteeds grondgebied. De naam was ontleend aan de buitenplaats Zuiderhout, die lag aan de oostzijde van de laan. Momenteel ligt hier het villapark Zuiderhout.

10.2 Ontstaan van de Zuiderhoutlaan

Het is niet bekend, wanneer de Zuiderhoutlaan precies ontstaan is. Hij bestond in ieder geval al rond 1560. Zie kaartfragment van de heer van Deventer hier voorafgaand. De oude naam van Gasthuislaan houdt verband met het feit dat het Sint Elisabeths Gasthuis in dat gebied veel grondbezit had. Dit gasthuis gaat terug tot rond het midden van de 14^e eeuw. Mogelijk, dat de laan dan ook enige tijd verder terug gaat dan 1560. Maar hoeveel tijd? De naam Gasthuislaan kwam in ieder geval al in 1594 voor.

Ooit moet het gebied van de Zuiderhoutlaan bos geweest zijn en zal het vermoedelijk ergens in de middeleeuwen ontgonnen zijn. Wanneer precies, is niet duidelijk. Wel geeft de kaart van de heer Van Deventer van rond 1560 de nodige informatie. Dit is de oudste kaart, waarop de Zuiderhoutlaan afgebeeld staat. Op de kaart wordt aan weerskanten het woord “arva” vermeld. “arva” betekent akker- of bouwland. Rond 1560 was de Zuiderhoutlaan dus een landelijk weggetje, geheel omgeven door akker- of bouwland en via een bruggetje uitkomend aan de overkant van de Gasthuiszandvaart. Dat heet nu de Crayenestervaart. Zie bovenstaand kaartfragment van de kaart van de heer Van Deventer rond 1560.

Het kaartfragment uit 1643 laat een geheel andere situatie zien. De laan heeft een laanbeplanting gekregen. Of er rond 1560 ook al een laanbeplanting geweest is, is niet bekend, omdat de kaart van de heer Van Deventer dat niet aangeeft. Wel zijn er aan de oostkant twee buitenplaatsen verzezen. Aan de noordkant gaat het om Zuiderhout en aan de zuidkant om Middellaan. Aan de uiterste zuidwestpunt van de laan staan wel tuinen aangegeven. Of er toen al een buitenplaats was, is niet geheel duidelijk. Op het kaartfragment worden alleen een paar gebouwen langs de Emauslaan aan de westkant ervan weergegeven. Later zou op dit terrein de buitenplaats Leeuwenhooft verrijzen. Van wanneer Leeuwenhooft dateert is niet precies bekend, maar wordt in ieder geval in 1684 genoemd i.v.m. de aankoop ervan. Van wanneer Zuiderhout dateert is ook niet precies bekend. De oudste vermelding dateert van 1633. Blijkbaar was het gebruik van de laan een bevoegdheid van het Sint Elisabeths Gasthuis, omdat de nieuwe eigenaar van Zuiderhout in 1633 van dat Gasthuis een “recht op overpad” op de laan kreeg. Ook kreeg hij het recht om vrij door de Gasthuiszandvaart (nu Crayenestervaart) te varen. Middellaan wordt pas in 1672 voor het eerst vermeld maar moet blijken het kaartfragment uit 1643 toen toch al bestaan hebben. Wie weet was het toen nog wel een boerderij. Veel buitenplaatsen zijn immers voortgekomen uit een boerderij. Begin 19^e eeuw wordt Middellaan aan Zuiderhout toegevoegd en wordt het landhuis Middellaan gesloopt in 1805. De westkant van de laan is vermoedelijk al die tijd gewoon akker- of bouwland gebleven. Ik vermoed dit tenminste, omdat dit bovenop de zanderige strandwal gelegen is en dus door de eeuwen heen geen last had van dalende bodem door wateronttrekking. Dit soort daling van de bodem vond aan weerskanten van de strandwal in het veengebied plaats. Het is bekend, dat er in dat gebied ook veel blekerijen geweest zijn, maar die lagen toch meer naar het zuiden. Die staan op de kaart uit 1643 aangegeven als groene velden, die door blauwe sloten in smalle percelen opgedeeld zijn. Dat is dus bij de velden aan de westkant van de Zuiderhoutlaan beslist niet het geval.

Ook hier heeft de versterking toegeslagen, zij het wat anders en later dan aan de Wagenweg en Dreef. In 1902 kwam de buitenplaats Zuiderhout grotendeels in handen van een projectontwikkelaar om verkaveld en bebouwd te gaan worden. De direct aan de noordzijde van Zuiderhout gelegen buitenplaats Oosterhout werd al in 1899 door dezelfde projectontwikkelaar aangekocht om verkaveld en bebouwd te gaan worden. Tot 1907 verzezen de meeste woonhuizen in het noordelijk deel van de vroegere buitenplaats Oosterhout en slechts een paar in het voormalige Zuiderhout. In de jaren daarna begon de oostkant van de Zuiderhoutlaan te veranderen. In 1909 werd het landhuis Zuiderhout afgebroken en vervangen door een villa. Kort tevoren waren ten zuiden daarvan al een paar villa's verzezen. Op later tijdstip kwamen er nog een paar villa's bij, zodat er op een gegeven moment 6 villa's aan de oostkant van de Zuiderhoutlaan stonden. Op gegeven moment werd het landhuis Leeuwenhooft vervangen door een villa. Dat landhuis had ook weer een voorganger. Er hebben in ieder geval drie totaal verschillende bouwwerken gestaan. Zie de foto's hiervan bij “Afbeeldingen Zuiderhoutlaan / Westelijke zijde”

Op 15 september 1879 richtte de toen 14-jarige Pim Mulier met een aantal (school)vrienden de Haarlemsche Football Club op. Kortweg de **HFC**. In eerste instantie speelde men in 1879 op een

aantal weilanden achter de Haarlemmerhout, waaronder het huidige terrein aan de hoek Spanjaardslaan/Zuiderhoutlaan. Blijkbaar was het gebruik van het terrein op een gegeven moment veranderd van akker- en bouwland in weiland. Daarna werden andere terreinen gebruikt zoals de Koekamp (nu Frederikspark) en de Ripperda-kazerne. Tenslotte belandde men in 1899 op het terrein ten zuiden van de Spanjaardslaan en ten westen van de Zuiderhoutlaan, waar het zich nog steeds bevindt. Hierdoor is het grootste deel van de westkant van de Zuiderhoutlaan nog steeds groen en open. Wel kan men het niet meer landelijk noemen, maar heeft het een stedelijke functie.

De hiervoor geschetste situatie van de Zuiderhoutlaan zou voortduren tot aan het begin van de jaren 60 in de 20^e eeuw.

In 1964 werd de villa Zuiderhout gesloopt om plaats te gaan maken voor een verpleeghuis. (Zie ook mijn artikel bij de pin t.p.v. Zuiderhout). Het had allemaal wat voeten in de aarde, maar in april 1967 ging dan toch de eerste paal voor het verpleeghuis de grond in. Het werd in 1969 in gebruik genomen en was toen het crème de la crème op verpleeghuisgebied in Haarlem en omgeving. In de loop der jaren zakte deze status en werd er wat gerenoveerd. Momenteel (2025) leven er nog steeds plannen om het complex door nieuwbouw te vervangen.

Op het terrein van de buitenplaats Leeuwenhooft verrees het bejaardentehuis Sint Jacob in de Hout. Het was tevoren gevestigd in een eeuwenoud complex in de Hagestraat in de Burgwalbuurt. Dit complex was zeer verouderd en bood weinig comfort. Nieuwbouw was gewenst! In dit kader kochten de regenten van het Sint Jacobs Godshuis in december 1957 Leeuwenhooft om er een bejaardencentrum te vestigen. De villa Leeuwenhooft werd gesloopt en eind 1962 werd de eerste steen gelegd van het nieuwe bejaardentehuis. Men wilde het nieuwe pand eind 1965 betrekken maar door allerlei tegenslagen werd dat mei 1966. Het was een voor die tijd modern bejaardencentrum, maar de eisen in de loop der tijd veranderen. In 2025 geldt het als een verouderd complex, dat vervangen gaat worden door nieuwbouw.

In verband met het toenemende verkeer wilde de gemeente aan de zuidkant van de stad diverse wegen verbreden. Zo begon men in oktober 1970 met de verbreding van de Zuiderhoutlaan en de Fonteinlaan om vanuit Heemstede een betere toegang tot de stad te verkrijgen. De Zuiderhoutlaan en Fonteinlaan vormen immers een doorgaande en aaneengesloten verbinding met de Heemsteedse Dreef. Ook speelde een rol, dat het wegdek dringend reparatie behoefde. In dit kader werd ook de Spanjaardslaan verdubbeld en moesten de bijbehorende kruisingen aangepast worden. Wel vond men het jammer dat veel bomen sneuvelden. In maart 1971 kon het traject Zuiderhoutlaan-Fonteinlaan weer in gebruik genomen worden, zij het dat er nog wel allerlei afrondende werkzaamheden verricht moesten worden.

In 1991 werd een deel van de oostzijde van de Zuiderhoutlaan weer een stukje stedelijker. Twee villa's werden gesloopt om plaats te maken voor een kantoorgebouw. Zie voorgaande foto's bij de Zuiderhoutlaan. Qua bouwhoogte valt het complex binnen het karakter van de wijk, maar het is duidelijk een stuk massaler dan elders in de wijk te zien is. Je kan je natuurlijk ook afvragen, hoe fijn het nog wonen is aan de Zuiderhoutlaan gezien de enorme verkeersdrukke.

Zo is de Zuiderhoutlaan in de loop der eeuwen van een eenvoudig landweggetje geworden tot een grote stedelijke hoofdverbinding. Eerst gelegen aan het uiterste uiteinde van de stad, nu in het midden.

Bibliografie kort

(Beelaerts-van-Blokland, et al., 1989) (Blauw, 1959) (Blauw, 1963) (Breuning, 1971) (Bulte, et al., 1998) (Bulte, 2000) (Bulte, 2009) (Cerutti, 2001) (Domus_Valuas) (Engelbart, et al., 2025) (Fidelio, 1888) (Gaarlandt-Kist, et al., 1981) (Gottmer, 2022) (Gottmer, 2024) (Helversteijn, 1993) (HFC, 1954) (Jong, et al., 2015) (Koene, 2005) (Koninklijke_HFC, 2025) (Kurtz, et al., 1999) (Mijttenaere, 2025) (Nihof, 2021) (Redacteur_Haarlem, 2012) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1884) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1887) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1887) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1912) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1912) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1930) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1931) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1970) (Redactie_Haarlems_Dagblad, 1971) (Redactie_Nieuwsblad_Haarlem, 2025) (Redactiejaarboek, 1931) (Redactiejaarboek, 1958) (Rijksoverheid) (Speet, et al., 1987) (Stichting_Beeldengalerij_Haarlem) (Temminck, et al., 1984) (Vanders, 1930) (Verhagen, 2025) (Wagt, et al., 2005)

Fotoarchieven op de website van het Noord-Hollandsarchief t.a.v. sloop en nieuwbouw aan het Houtplein in de jaren 80 van de 20^e eeuw.

11 Bibliografie uitgebreid

Beelaerts-van-Blokland, F.W.A., et al. 1989. *Paviljoen Welgelegen 1789-1989*. Haarlem : Schuyt en Co, 1989. ISBN 90 6097 249 X.

Blauw, K. 1959. Het Provinciehuis van NoordHolland. *Haerlem Jaarboek 1958*. 1959, Vereniging Haerlem.

—. **1963.** Van "Hofstede" tot "Paviljoen" Welgelegen. *Haerlem Jaarboek 1962*. 1963, Vereniging Haerlem.

Breuning, H.A. 1971. Jaarverslag 1970. *Haerlem jaarboek 1970*. 1971, Vereniging Haerlem.

Bulte, M. (Redactie) en Haerlem, Historische Werkgroep Vereniging. 1998. *Van oude nijverheid tot nieuwe zakelijkheid*. Haarlem : Schuyt & Co, 1998. ISBN 90 6097 473 5.

Bulte, M. 2000. Bernardus Pel sr., 13 februari 1932 - 8 februari 1999. *Haerlem Jaarboek 1999*. 2000, Vereniging Haerlem.

—. **2009.** *Koninginnebuurt, Van buitengebied tot voorname stadswijk*. Haarlem : Spaar en Hout, 2009. ISBN 978 908683 0237.

Cerutti, W. 2001. *Het stadhuis van Haarlem*. Bloemendaal, Haarlem : Uitgeverij J.H. Gottmer / H.J.W. Becht b.v., 2001. ISBN 90 806536 1 6.

Domus_Valuas. Haarlem, Hildebrand. *Domus Valuas, Stijlvol wonen voor ouderen*. [Online] [Citaat van: 8 Juni 2025.] <https://www.domusvaluas.nl/locaties/hildebrand/>.

Engelbart, T. en Verhagen, J. 2025. Parkeren, Toekomst Antiekmarkten aan de Dreef hangt nog altijd aan een zijden draadje. "De gemeente Haarlem treitert ons". *Haarlems Dagblad*. 8 April 2025.

Fidelio. 1888. Haarlemmer Halletjes, een Zaterdagavondpraatje, XLII (paardenmarkt). *Haarlems Dagblad*. 30 Juli 1888, p. 2.

Gaarlandt-Kist, A.F., et al. 1981. *400 jaar St. Elisabeth's of Groote Gasthuis te Haarlem*. Haarlem : St. Elisabeth's of Groote Gasthuis, 1981.

Gottmer, L. 2024. Eindelijk weer leven in Dreefzicht in Haarlem. Na een grote verbouwing opent volgend jaar een nieuw restaurant. *Haarlems Dagblad*. 28 Mei 2024.

—. **2022.** Het Houtplein in Haarlem krijgt een metamorfose van € 6,7 miljoen: minder auto's en asfalt, meer fietsers, groen en klinkers. *Haarlems Dagblad*. 29/30 Mei 2022.

Helversteijn, W. 1993. Kroniek. *Haerlem Jaarboek 1992*. 1993, Vereniging Haerlem.

HFC. 1954. *HFC, Haarlemsche football club, Gedenkboek, uitgegeven ter gelegenheid van het vijfenzeventig-jarig bestaan.* Haarlem : sn, 1954. p. 12.

Jong, K. de en Wynands_van_der_Ley, L. 2015. *Zuiderhout, een Haarlemse wijk tussen Hout en Spaarne.* Haarlem : Spaar en Hout, 2015. ISBN 978908683 0510.

Koene, B., 2005. Tussen Gracht en Hout, De vroege geschiedenis van de zuidkant van Haarlem. *Haerlem Jaarboek 2004.* 2005, Vereniging Haerlem.

Koninklijke_HFC. 2025. Tijdlijn (Koninklijke) Haarlemsche Football Club HFC. *Koninklijke HFC.* [Online] 2025. [Citaat van: 3 Juni 2025.] <https://www.konhfc.nl/index.php?page=Tijdlijn&sid=1>.

Kurtz, G.H. en Temmink, J.J. 1999. *De straat waarin wij wonen.* Haarlem : Schuyt & Co, 1999. ISBN 90 6097 454 9.

Mijttenaere, A. de. 2025. E-bike gratis opladen in nieuwe fietsenstalling. *Haarlems Dagblad.* 17 Mei 2025, p. Regio 1.

Nihof, J. 2021. La Place verlaat Dreefzicht in Haarlem. "We gaan op zoek naar nieuwe plek". *Haarlems Dagblad.* 1 December 2021.

Redacteur_Haarlem. 2012. Kantoor Provincie aan Houtplein Haarlem bijna klaar. *Haarlems Dagblad.* 3 December 2012.

Redactie_Haarlems_Dagblad. 1884. Binnenland, Haarlem, 3 maart 1884. *Haarlems Dagblad.* 4 Maart 1884, p. 2.

—. **1930.** De Fonteinlaan, een nieuw plan voor de verbetering van dezen weg. *Haarlems Dagblad.* 11 Oktober 1930, p. 7.

—. **1931.** Dreef en Fonteinlaan, Groote veranderingen. *Haarlems Dagblad.* 25 Februari 1931, p. 2.

—. **1887.** Stadsnieuws, Haarlem, 10 juni. *HaarlemsDagblad.* 11 Juni 1887, p. 1.

—. **1887.** Stadsnieuws, Haarlem, 26 juli. *Haarlems Dagblad.* 27 Juli 1887, p. 1.

—. **1912.** Stadsnieuws, stukken van Den Raad. Het adres van "verfraaiing". *Haarlems Dagblad.* 4 Juli 1912, p. 1.

—. **1912.** Weer opgeknapt. *Haarlems Dagblad.* 11 Mei 1912, p. 2.

—. **1970.** Wegomleggingen reorganisatie Zuiderhoutlaan. *Haarlems Dagblad.* 21 Oktober 1970, p. 5.

—. **1971.** Zuiderhoutlaan-Fonteinlaan gereed. *Haarlems Dagblad.* 18 Maart 1971, p. 5.

Redactie_Nieuwsblad_Haarlem. 2025. Antiekmarkten op de Dreef. *Nieuwsblad Haarlem.* Week 23 Juni 2025, p. 13.

Redactiejaarboek. 1931. Kroniek 1930. *Haerlem Jaarboek 1930.* 1931, pp. 58,63.

—. **1958.** Kroniek 1957. *Haerlem Jaarboek 1957.* 1958, p. 105.

Rijksoverheid. Stichting Millennium te Haarlem: 1987-2000. *Het Actorenregister.* [Online] [Citaat van: 5 Juni 2025.] <https://actorenregister.nationaalarchief.nl/actor-organisatie/stichting-millennium-te-haarlem>.

Speet, B. en Bouwknecht, H. 1987. *Het Sint Jacobsgodshuis.* Haarlem : De Vrieseborch, 1987. ISBN 90 6076 234 7.

Stichting_Beeldengalerij_Haarlem. Beeldengalerij Haarlem met onderliggende pagina's. *Beeldengalerij Haarlem.* [Online] [Citaat van: 24 April 2025.] <https://www.beeldengalerijhaarlem.nl/De-Beelden/>.

Temminck, J.J., et al. 1984. *Haarlemmerhout 400 jaar, "mooier is de wereld nergens".* Haarlem : Schuyt & Co C.V., 1984. ISBN 90 6097 166 3.

Vanders, P. 1930. Ingezonden, De verbetering van de Fonteinlaan. *Haarlems Dagblad.* 20 December 1930, p. 7.

Verhagen, J. 2025. Dreef, Parkeerverbod bij Antiekmarkten blijft in stand, oordeelt de rechter. "Bescherming van bomen is noodzakelijk". *Haarlems Dagblad.* 24 April 2025.

Wagt, W. de, et al. 2005. *Architectuurgids Haarlem.* Haarlem : Uitgeverij 010, Rotterdam, 2005. ISBN 90 6450 550 0.